

SBÍRKA SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

VÝBĚR Z ROZHODNUTÍ

Evropského soudu
pro lidská práva
ve Strasbourgu

OBSAH:		
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 27644/95 ve věci Athanassoglou a další versus Švýcarsko.....	2
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 26132/95 ve věci Bergens Tidende a další versus Norsko	17
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31315/96 ve věci P. versus Česká republika	37
	Rejstřík k ročníku 2000	49

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
6. dubna 2000
VĚC ATHANASSOGLOU A DALŠÍ
(Rozsudek ve věci Athanassoglou a další versus Švýcarsko)

Evropský soud pro lidská práva zasedající jako Velký senát, který tvořili následující soudci: E. Palmová, předsedkyně, L. Wildhaber, A. Pastor-Ridruejo, J. Makarczyk, P. Kūris, R. Türmen, J. – P. Costa, F. Tulkensová, V. Strážnická, M. Fischbach, V. Butkevych, J. Casadevall, B. Zupančič, H. S. Greveová, A. B. Baka, R. Maruste, S. Boutocharová a dále zástupce tajemníka P. J. Mahoney, po neveřejném zasedání, které se konalo 17. listopadu 1999 a 8. března 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Příklad byl předán Soudu v souladu s ustanoveními, která byla platná před tím, než vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) (článek 5 § 4 Protokolu č. 11 a bývalé články 47 a 48 Úmluvy).

2. Případu předcházelo podání stížností (č. 27644/95) proti Švýcarské konfederaci předložené Komisí dvanácti švýcarskými občany Andy Athanassoglouem, Ursulou Athassoglouovou, Martinem Schlumpfem, Antoinettou Schweickhardtovou, Claudiem Fischerem, Ursulou Brunnerovou, Ernstem Haerberlim, Helgou Haerberliovou, Piem Bessirem, Katharinou Bessireovou, Hansem Vogt-Gloorem a Claudií Rügseggerovou (dále jen „žadatelé“) dne 9. června 1995. Žadatelé prohlásili, že jim byl odepřen přístup k „soudu“ ve smyslu článku 6 § 1 Úmluvy, pokud jde o rozhodnutí Spolkové rady ze dne 12. prosince 1994 rozšířit provozní povolení pro atomovou elektrárnu Beznau II, a následný postup Spolkové rady nebyl správný. S odvoláním na článek 13 Úmluvy si stěžovali, že neměli účinný prostředek, který by jim umožnil stěžovat si na porušení svého práva na život a na ohled k tělesné integritě, které jsou zaručeny články 2 a 8 Úmluvy.

Komise prohlásila stížnost za přípustnou 7. dubna 1997. Ve své zprávě z 15. dubna 1998 (bývalý článek 31 Úmluvy) vyjádřila názor, že k porušení článku 6 § 1 nedošlo (patnácti hlasy k patnácti, rozhodující byl hlas předsedajícího), a šestnácti hlasy ke čtrnácti prohlásila, že nedošlo k porušení článku 13.

3. Před Soudem byly žadatelé zastoupeni advokátem z Bernu (Švýcarsko) Rainerem Weibelem. Švýcarská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena P. Boillatem, náměstkem ředitele odboru mezinárodních záležitostí Spolkového ministerstva spravedlnosti.

4. Dne 14. ledna 1999 po diskusi v plénu Velký senát rozhodl o tom, že případ projedná ve Velkém senátě (ustanovení 100 § 1 Jednacího řádu Soudu).

6. Po jednání se zástupcem Vlády a právním zástupcem žadatelů Velký senát rozhodl, že není nutno konat ústní jednání.

7. Dne 27. srpna a 10. září žadatelé podali žádost o předběžné opatření dle ustanovení 39 Jednacího řádu Soudu, kterým by bylo zakázáno jaderné elektrárně Beznau II obnovit činnost po odstávce z důvodu údržby a oprav až do konečného rozhodnutí Soudu. Dne 13. října 1999 Velký senát zamítl (šestnácti hlasy a jeden se zdržel) použití ustanovení 39 na tento případ.

8. Dne 28. února 2000 žadatelé bez účasti právníka zaslali podklady, které se týkaly dodávek jaderného paliva do Beznau II britskou společností v období 1996 až 1998. Předseda Velkého senátu rozhodl, že podklady budou zařazeny do spisu, i když byly předloženy po uzavření písemných podání (ustanovení 38 § 1 in fine).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolností případu

9. Žadatelé žijí ve vesnicích Villigen, Würenlingen, Böttstein a Klendöttingen, které jsou situovány v prvním bezpečnostním pásmu druhého bloku jaderné elektrárny v Beznau (Kanton Aargau). Vlastní zde nebo jsou nájemci nemovitostí. Jadernou elektrárnu Beznau II tvoří dvouplášťový vodní reaktor. Místo se nachází 5 kilometrů od německých hranic.

A. Žádost o provozní povolení

10. Dne 18. prosince 1991 se Severošvýcarská energetická, a. s. (dále jen NOK), soukromá společnost, která provozovala jadernou elektrárnu od roku 1971, obrátila na švýcarskou Spolkovou radu (Vládu) za účelem rozšíření provozního povolení na dobu neurčitou. K žádosti byla přiložena technická zpráva a zpráva o bezpečnostní prověrce, které zpracovala NOK. Žádost a uvedené zprávy byly zveřejněny v Úředním listě Kantonu Aargau z 27. ledna 1992 a v Úředním listě z 28. ledna 1992 spolu s výzvou, aby osoby oprávněné dle paragrafů 6 a 48 Spolkového správního řádu (viz odstavec 28 níže) podaly námítky.

11. V souladu s těmito ustanoveními bylo k 28. dubnu 1992 předloženo spolkovému energetickému úřadu více než 18 400 námitek, z nichž velká část přišla z Německa a Rakouska. Více než 99 % námitek byly fotokopie.

12. Ve svých námítkách stěžovatelé žádali, aby Spolková rada odmítla rozšířit povolení a nařídila okamžité trvalé uzavření jaderné elektrárny. Ke svým námítkám přiložili znalecký posudek Ústavu aplikované ekologie v Darmstadtu, Německo, a to zprávu z dubna 1992 k některým aspektům bezpečnostní analýzy NOK z prosince 1991. S odvoláním především na paragraf 5 odst. 1 zákona o jaderné energii (viz odstavec 22 níže) se postavili proti rozšíření provozních povolení z důvodů rizik, která podle jejich názoru ohrožovala jejich právo na život, tělesnou integritu a majetek. Podle nich jaderná elektrárna nevyhovovala současným bezpečnostním standardům z důvodu závažných a neodstranitelných konstrukčních vad, což znamená, že riziko nehody je vyšší, než je běžné. Rovněž žádali, aby v mezidobí byla přijata prozatímní opatření. Žadatelé rovněž zpochybnili nezávislost příslušných správních orgánů. S ohledem na skutečnost, že první i zároveň poslední instancí, která podle platného práva bude rozhodovat o žádosti o provozní povolení, je spolková rada, odvolali se na své právo přistupu k soudu, jak je zaručeno článkem 6 § 1 Úmluvy.

13. Dne 5. února 1993 Spolkové ministerstvo dopravy, spojů a energetiky, jakožto odpovědný orgán, jehož rozhodnutí předchází rozhodnutí Spolkové rady, zamítlo žádost o předběžné opatření.

B. Rozhodnutí Spolkové rady

14. Dne 12. prosince Spolková rada zamítla všechny námítky jako nepodložené a udělila NOK provozní povolení na dobu do 31. prosince 2004. Povolení bylo provázeno různými podmínkami, jako byly například vyhrazená úroveň pro radioaktivní látky, systémový program vytvořený zvláště pro jadernou elektrárnu Beznau II, dlouhodobý dozor a další průběžně technické vylepšování elektrárny. NOK byla rovněž požádána, aby předkládala pravidelně aktuální zprávy o bezpečnosti.

15. Ve svém rozhodnutí se Spolková rada odvolala na zprávu Švýcarského inspektorátu jaderné bezpečnosti (HSK) o bezpečnostní prověrce. Zpráva se zabývala jadernou bezpečností a ochranou před radioaktivitou, včetně závěrů a návrhů, jak mají být v rozhodnutí o povolení formulovány jeho podmínky. Federální rada se dále odvolala na posouzení Úřadu pro jadernou technologii a bezpečnost Spolkového energetického úřadu a na prohlášení Švýcarské spolkové komise jaderné bezpečnosti (KSA) k základním aspektům žádosti a ke zprávě o bezpečnostní prověrce provedené HSK a na názor kantonálních úřadů.

Pokud jde o stěžovatele žijící v Rakousku, Spolková rada došla k závěru, že není dána místní příslušnost těchto osob, neboť nejsou vystaveni znatelně vyššímu riziku než obyvatelé obecně, a to s ohledem na vzdálenost mezi jadernou elektrárnou a švýcarsko-rakouskými hranicemi. Pokud jde o zbylé stěžovatele, Spolková rada konstatovala, že ti žijí v zóně I u jaderné elektrárny a jsou proto účastníky řízení.

Spolková rada konstatovala, že ačkoli elektrárna vybudovaná před dvanácti lety samozřejmě již neodpovídá soudobým technickým požadavkům, přesto může být udržována a modernizována, takže může pracovat docela bezpečně. Spolková rada posoudila postupně každou z námitek proto, aby se ubezpečila, že tomu tak je i ve zkoumaném případě.

Pečlivě přezkoumala stížnosti ohledně nouzového chladicího systému a odvodu zbytkového tepla, systém nouzového zásobování, zádržný systém reaktoru a systém omezující tlak, požární ochranu, nouzové zásobování elektřinou, nouzový bórový systém, řídicí okruhy a rovněž vnější vlivy, jako jsou letecká neštěstí a jednání třetích osob. Spolková rada konstatovala, že od doby, kdy byla jaderná elektrárna Beznau II uvedena do provozu, byla provedena různá vylepšení pro zvýšení její bezpečnosti. Poukázala na systém nouzového vypínání a zlepšený systém zásobování elektřinou (NANO), uvedeně do provozu v roce 1992, a zádržný větrací systém s filtry. Výsledky pravděpodobnostní bezpečnostní analýzy provedené v jaderné elektrárně Beznau II ukázaly, že jaderná nehoda je nepravděpodobná. Spolková rada uvedla podrobné důvody, proč shledává námitky neodůvodněnými, a došla k závěru, že na základě předložených důkazů nelze zjistit závažné nedostatky. Spolková rada dále zdůraznila, že hodnocení organizace, řízení a personálu v jaderné elektrárně Beznau II je celkově pozitivní.

Spolková rada dále konstatovala, že hlasováním proti občanské iniciativě z 23. září 1993 (viz odstavce 20 a 21 níže) „Za urychlené upuštění od jaderné energie“ švýcarští občané a většina kantonů vyjádřili přání pokračovat ve využívání jaderné energie.

Pokud jde o stížnost založenou na právu na život, Spolková rada zdůraznila, že toto právo je chráněno Ústavou, a upozornila na ustálenou judikaturu Spolkového soudu, kdy pouze úmyslné zásahy mohou toto právo porušit. To se nevztahuje na činnost jaderné elektrárny, minimálně za okolností, kdy byla přijata vhodná technická a provozní opatření k prevenci takového zásahu a pokud tato opatření mohou zaručit úroveň ochrany srovnatelnou s ochranou u jiných technických zařízení.

Pokud jde o reaktor v Černobyli, Spolková rada zdůraznila, že reaktor černobylské jaderné elektrárny nelze po technické stránce srovnávat s reaktorem s lehkou vodou, jako je ten v jaderné elektrárně Beznau II. Dále černobylský reaktor nikdy neprošel bezpečnostní prověrkou obvyklou v západních zemích. Černobylskou elektrárnu proto nelze použít při hodnocení rizik západních jaderných elektráren.

Spolková rada rovněž zdůraznila, že v souladu se Smlouvou z 10. srpna 1982 mezi vládou Švýcarské konfederace a vládou Spolkové republiky Německo o výměně informací o výstavbě a provozu jaderných zařízení v blízkosti hranic německé orgány obdržely příslušné dokumenty o požadovaném provozním povolení pro jadernou elektrárnu Beznau II. Od počátku byla tato otázka diskutována na zasedáních německo-švýcarské komise pro bezpečnost jaderných zařízení (DSK). Ve své zprávě přijaté na zasedání konaném od 5. do 7. října 1994 tato komise vyjádřila názor, že pokud budou dodrženy podmínky povolení, jaderná elektrárna Beznau II bude pracovat bezpečně a pro obyvatele Spolkové republiky Německo nevznikne žádné riziko.

C. Další vývoj

16. Po rozhodnutí Spolkové rady jaderná elektrárna Beznau II, stejně jako veškerá švýcarská jaderná zařízení, podléhala oficiálnímu dohledu HSK ve všech záležitostech jaderné bezpečnosti a ochrany před radiací. HSK v každoročně předkládané zprávě stručně hodnotila podmínky a standardy provozu jaderné elektrárny Beznau II. Z těchto zpráv vyplývalo, že podmínky pro dodržování jaderné bezpečnosti a ochrany před radiací v elektrárně byly hodnoceny jako dobré. Zejména z výroční zprávy za rok 1997 bylo patrné, že byly zaznamenány pouze nehody s minimálním vlivem na jadernou bezpečnost. Byla uskutečněna náležitá zlepšení. Bylo však třeba vyvíjet další úsilí pro to, aby byly řešeny problémy v oblasti chování lidí a organizace řízení. Od roku 1996 byl v jaderné elektrárně Beznau II zaveden program dlouhodobého dozoru jako hlavní úkol v oblasti bezpečnostních složek elektrárny. Při přezkoumání příslušných dokumentů HSK neodhalila žádné mezery v bezpečnostních ukazatelích. Kromě toho tyto výsledky ukazovaly, že ani v budoucnu nehrozí nepřijatelné omezení bezpečností. Pokud jde o požadavky v souvislosti s provozním povolením z 12. prosince 1994, HSK prohlásila, že veškeré podmínky, které byly spojeny s termínem, byly dodrženy a některé z nich jsou podmíněny pravidelnou aktualizací s ohledem na dokumentaci a analýzy elektrárny.

17. Od 13. listopadu do 1. prosince 1995 byla vyslána do jaderné elektrárny Beznau II skupina z Bezpečnostního přezkumného týmu (OSART) z Mezinárodní agentury jaderné energie (IAEA). Experti zejména konstatovali „přísné požadavky na kvalitu a bezpečnost, odbornou výši personálu na všech stupních a velmi uspokojivé podmínky v jaderné elektrárně Beznau II“, ale doporučili ještě některá dodatečná vylepšení.

18. Dne 15. prosince 1997 žadatelé předložili znaleckou zprávu z 26. listopadu 1997 vypracovanou Ústavem aplikované ekologie v Darmstadtu. Podle této zprávy napadené povolení nadále tolerovalo vážné bezpečnostní nedostatky, které byly již uvedeny v předchozích odborných zprávách ústavu z let 1992 a 1994.

Zpráva zdůraznila, že modernizace, která byla jak technicky možná, tak i požadovaná v případě tlakových vodních reaktorů této generace, nebyla provedena. Veškeré bezpečnostní systémy instalované v jaderné elektrárně Beznau II byly velmi poruchové ve srovnání modernějšími tlakovými vodními reaktory ve střední Evropě.

Zpráva například kritizovala, že zabezpečovací komponenty u bezpečnostních systémů nejsou odděleny a chráněny před požárem, dále kritizovala úroveň nouzového chladičového systému a odvodu zbytkového tepla ve srovnání s moderními tlakovými reaktory s lehkou vodou ve střední Evropě, nedostatečné nouzové zásobování elektřinou u součástí důležitých pro bezpečnost elektrárny, samotné řešení nouzového zabezpečení elektřinou s ohledem na zajištění a oddělení od hlavního systému, nouzový systém zásobování, který neodpovídá požadavkům na moderní tlakové vodní reaktory, chybějící nouzový systém s bórovou vodou, jehož účelem je zajistit, aby tlakový vodní reaktor byl vypnutý až do vychladnutí, nemožnost úspěšného vyjmutí reaktorových tyčí v případě řízeného procesu snižování tlaku, samotný způsob řešení systémů udržujících tlak a nedostatečné kontrolní obvody s ohledem na jistící systém, fyzické oddělení, hlavní a nouzové zásobování elektřinou, chybějící bezpečnostní mechanismus a způsob pořizování záznamů. Dále podle zprávy nedostatečné zajištění před vnějšími vlivy činí elektrárnu mnohem zranitelnější při letecké nehodě nebo zásahu třetích osob.

Přesto, že podmínkou udělení povolení bylo, že části elektrárny budou zmodernizovány, nebyl požadován soudobý nouzový systém vyžadovaný pro modernější tlakové vodní reaktory v západní Evropě. Zpráva porovnávala postoj přijatý dozorčími orgány v poslední době vůči starším vodním tlakovým reaktorům typu Westinghouse první generace v různých evropských zemích, USA a Japonsku a došla k závěru, že standardy aplikované v procesu udělování povolení byly mnohem nižší, než jsou požadovány v jiných zemích střední Evropy – tedy přijatá rizika by neobstála v jiných zemích.

Zpráva se dále odvolávala na skupinu OSART z roku 1995 a na kritiku ze strany expertů v oblasti organizační struktury a řízení jaderné elektrárny Beznau II. Podle zprávy takové nedostatky nejen zvyšovaly riziko ne-

hody, ale vedly i k obavě, zda opatření k omezení škod a ochraně před nebezpečím v případě závažných poruch elektrárny jsou skutečně účinná.

19. Od 30. listopadu do 11. prosince 1998 skupina jedenácti expertů Mezinárodního přezkumu (IRRT) přezkoumala pracovní postupy HSK. Během pobytu šest členů týmu rovněž navštívilo jadernou elektrárnu Beznau II. Ve své zprávě z ledna 1999 kontroloři zjistili „množství dobrých postupů, které byly zaznamenány i u jiných orgánů kontrolujících využití jaderné energie“. Rovněž předložili doporučení a návrhy, která zlepšení je nutno nebo vhodné učinit, aby kontrolní orgány ve Švýcarsku byly dále posíleny.

II. Příslušné domácí právo a praxe

A. Občanské iniciativy

20. Článek 139 Spolkové ústavy z 18. dubna 1999 (dříve články 118, 121 až 123 Spolkové ústavy z 29. května 1874) stanoví, že 100 000 občanů může cestou ústavní nebo občanské iniciativy požadovat dodatek k ústavě v jakékoli záležitosti. Občanské iniciativy nemají původ v parlamentu nebo ve vládě, ale vycházejí od samotných občanů.

21. Dne 18. února 1979 byla občanská iniciativa „Zabezpečení občanských práv a bezpečnosti výstavby a fungování jaderných zařízení“ většinou obyvatel i kantonů odmítnuta. V roce 1981 byla občanská iniciativa „Za přerušování jaderných programů“ neúspěšná, neboť nebylo během osmnácti měsíců shromážděno potřebných 100 000 podpisů. Dne 23. září 1984 občané i kantony odmítli iniciativu „Za budoucnost bez dalších jaderných elektráren“. Dne 23. září 1990 občanská iniciativa „Zastavte výstavbu jaderných elektráren (Moratorium)“ byla přijata, zatímco iniciativa „Za urychlené upuštění od jaderné energie“ byla téhož dne odmítnuta. Další dvě občanské iniciativy „Moratorium – Plus – za rozšíření moratoria výstavby jaderných elektráren a omezení jaderného rizika“ a „Vyžeňte jadernou energii – za změnu v energetické oblasti a za urychlené uzavření jaderných elektráren (Vyžeňte jadernou energii)“, zahájené 28. září 1999, ve své činnosti stále pokračují.

B. Spolkový zákon o mírovém využívání jaderné energie

22. Podle paragrafu 4 odst. 1 písm. a) spolkového zákona z 23. prosince 1959 o mírovém využívání jaderné energie (dále jen „zákon o jaderné energii“) je k výstavbě a provozu jaderného zařízení a ke změnám v účelu, podstatě nebo rozsahu tohoto zařízení vyžadováno povolení od Konfederace.

Paragraf 5 odst. 1 stanoví, že povolení musí být odmítnuto nebo podrobeno určitým podmínkám nebo závazkům, pokud je to nezbytné pro ochranu osob, majetku jiných nebo důležitých práv.

Paragraf 6 stanoví, že Spolková rada nebo jí určený orgán rozhoduje o žádostech o povolení. Proti těmto rozhodnutím není odvolání.

Paragraf 8 stanoví, že jaderná zařízení a veškeré formy vlastnictví radioaktivního jaderného paliva nebo zbytků podléhají spolkovému dozoru. Spolková rada a jí určený orgán mají právo při výkonu dozoru vydávat nařízení vždy, když je to nezbytné zejména k ochraně osob, majetku jiných a důležitých práv, mají rovněž právo kontrolovat plnění těchto pokynů.

23. Podle judikatury Spolkového soudu Konfederace posuzuje bezpečnost jaderných elektráren pouze v souvislosti s udělováním povolení (rozhodnutí spolkového soudu /ATF/, sv. 119 Ia, str. 402).

C. Spolková vyhláška k zákonu o jaderné energii

24. K dříve uvedeným povolením článek 1 spolkové vyhlášky ze 6. října 1978 k zákonu o jaderné energii vyžaduje pro všechna jaderná zařízení všeobecné povolení od Spolkové rady jako podmínku pro udělení povolení k výstavbě a provozu. Spolková rada má výlučnou pravomoc udělovat povolení. Proces udělování vše-

obecného povolení vyžaduje, v souladu s článkem 5, povolení zveřejnit a dále, podle článku 7, zveřejnit komentáře a názory expertů na žádost.

Rozhodnutí o povolení je založeno na podrobném přezkumu a zhodnocení zprávy o bezpečnostní analýze, na pravděpodobnostní bezpečnostní analýze a na dalších dokumentech, které je možno od uchazeče požadovat (viz odstavce 25 a 26 níže).

D. Spolkové nařízení o dohledu nad jadernými zařízeními

25. Nařízení z 25. března 1983, které upravuje jaderná zařízení, svěřuje Švýcarskému inspektorátu jaderné bezpečnosti (HSK) úlohu dohledu.

Nařízení formalizuje vytvoření HSK jako orgánu odpovědného za dohled nad jadernými zařízeními po celou dobu jejich existence, včetně odpovědnosti za inspekce jaderných elektráren. HSK kontroluje provozovatele, hodnotí jadernou bezpečnost a radiační ochranu jaderných elektráren. Navrhuje směrnice, které jsou pro provozovatele závazné.

V rámci řízení o udělení licence HSK zevrubně hodnotí žádost a zprávu o bezpečnostní analýze, kterou žadatel předkládá. Cílem hodnocení je zjistit, zda žádost je v souladu s příslušnými předpisy a směrnicemi. Při své práci má HSK rovněž přihlížet k dosažené mezinárodní úrovni vědy a technologie.

Výsledky a názory o přezkoumání a zhodnocení jsou zachyceny ve zprávě o bezpečnostní prověrce. O tuto zprávu se pak Spolková rada opírá při rozhodnutí o žádosti provozovatele jaderné elektrárny.

HSK zajišťuje informace o otázkách jaderné bezpečnosti a ochrany před radiací ve švýcarských jaderných elektrárnách, rovněž informuje o své vlastní činnosti a zpracovává výroční zprávy.

Poté, co je povolení uděleno, je pravidelně přezkoumáváno konstrukční řešení fungujících jaderných elektráren, jak v případě nehody, tak v rámci běžného provozu. Bezpečnost je nutno přezkoumávat v intervalu asi deset let. Je třeba určit, jaké nedostatky jaderné elektrárny mají ve srovnání s aktuálním stavem vědy a techniky. Pokud tyto nedostatky mají vliv na bezpečnost, je třeba je za pomoci dodatečného zajištění vyloučit.

HSK je nezávislá na jakékoli jiné organizaci, která podporuje nebo přímo využívá jadernou energii. I když je součástí Spolkového ministerstva životního prostředí, dopravy, energetiky a spojů a je přidružena ke Spolkovému energetickému úřadu, v technických věcech jedná nezávisle na úřadu i spolkovém ministerstvu. Zákonem požadovaný přezkum a zhodnocení žádostí, které HSK činí, se řídí výlučně hledisky jaderné bezpečnosti a jiné vlivy jsou vyloučeny.

E. Spolkové nařízení o Švýcarské spolkové komisi pro jadernou bezpečnost

26. Podle paragrafu 1 tohoto nařízení z 14. března 1983 je Švýcarská spolková komise pro jadernou bezpečnost (KSA) poradním orgánem Spolkové rady a Spolkového ministerstva životního prostředí, dopravy, energetiky a spojů. Je administrativní součástí Spolkového energetického úřadu.

Paragraf 2 stanoví, že KSA se vyjadřuje k žádostem o povolení a k tomu, zda jsou přijata nezbytná a dostačující opatření k ochraně osob a životního prostředí před účinky ionizujícího záření a k tomu, zda tato opatření odpovídají dosaženému stavu poznání a rozvoje vědy a technologie.

Úlohou KSA je předložit další odbornou expertizu z prostředí mimo státní správu a zajistit Spolkové radě další názor. KSA je odpovědná přímo Spolkové radě. Je proto na jiných vládních orgánech, které se zabývají využitím jaderné energie, nezávislá.

F. Spolkový zákon o soudnictví

27. Paragraf 97 spolkového zákona o soudnictví z 16. prosince 1943 stanoví, že Spolkový soud, jakožto poslední odvolací soudní instance, projednává odvolání proti správním rozhodnutím spolkových úřadů. Paragraf 100 písm. u) však stanoví, že proti rozhodnutí ve věcech povolování jaderných zařízení a v předběžném řízení o nich není odvolání přípustné.

G. Spolkový zákon o správním řízení

28. Paragraf 6 Spolkového zákona o správním řízení z 20. prosince 1969 stanoví, že osoby, jejichž práva by mohla být příslušným rozhodnutím dotčena, jsou považovány za účastníky řízení, a rovněž stanoví, které osoby, organizace nebo úřady mají právo podat proti tomuto rozhodnutí odvolání. Paragraf 44 zakotvuje princip možnosti odvolání proti správnímu rozhodnutí. Paragrafem 46 je však vyloučeno odvolání proti správnímu rozhodnutí, vůči kterému se podává odvolání ke Spolkovému soudu, dále se nelze odvolat vůči konečnému rozhodnutí vydanému podle jiných spolkových zákonů. Podle paragrafu 48 písm. a) je připuštěno odvolání osoby, která je rozhodnutím dotčena a jejíž zájem vyžaduje ochranu zrušením nebo změnou rozhodnutí.

H. Občanský zákoník

29. Článek 28 občanského zákoníku chrání právo osoby na integritu, žaloby na ochranu práv se pak řídí článkem 28 písm. a).

Další relevantní ustanovení občanského zákoníku uvádějí následující:

Článek 679

„Každý, kdo utrpí nebo je vystaven škodě, protože vlastník zneužívá svých práv, může podat žalobu proti vlastníkovi a požadovat, aby byl obnoven předešlý stav nebo byla přijata preventivní opatření, přičemž toto není překážkou pro náhradu škody.“

Článek 684

„1. Při výkonu svých práv, zejména při průmyslové výrobě, se vlastníci musejí vyvarovat jednání, které poškozují sousední nemovitosti.“

2. Zejména je zakázáno: znečišťování kouřem nebo sazí, agresivní zápachy a škodlivé vibrace překračující hranice tolerance, které musí mít k sobě sousedé navzájem s přihlédnutím k místním zvyklostem a situaci a typu stavby.“

I. Spolkový zákon o vyvlastnění

30. Podle paragrafu 30 spolkového zákona o vyvlastnění z 20. června 1930 lze vyvlastnit „za účelem staveb, které jsou v zájmu Konfederace nebo velké části země, a za účelem jiného veřejného zájmu, který stanoví spolkové právo“.

Paragraf 5 odst. 1 stanoví:

„Vyvlastnit lze následující: věcná práva k pozemkům, práva vyplývající z vlastnictví pozemků, která se týkají vztahů mezi vlastníky a držiteli přilehlých území, a osobní práva nájemců nebo farmářů, která se vztahují k vyvlastňovanému majetku.“

31. S přihlédnutím k uvedenému ustanovení, Spolkový soud rozhodl takto:

„Žaloby podle článků 679 a 684 až 686 (občanského zákoníku) ... spadají pod práva, která lze vyvlastnit podle paragrafu 5 ... Pokud ze stavby nebo využívání schválené budovy, pro jejíž výstavbu byla půda vyvlastněna, plyne znečištění nebo jiné škodlivé následky, pak v souladu s platnou právní úpravou nelze soukromoprávní žalobou dosáhnout zákazu nebo náhrady. Nárok na náhradu za vyvlastnění nahrazuje soukromoprávní žalobu a musí být předložen soudci, který provádí vyvlastnění. Tento soudce je příslušný nejen rozhodnout o náhradě, ale i o tom, zda právo ... existuje. Pokud orgán odpovědný za vyvlastňování odmítne zahájit řízení, lze se proti tomuto rozhodnutí v posledním stupni odvolat podle ustanovení o odvolání dle správního práva ke Spolkovému soudu.“

V jiném rozhodnutí Spolkový soud uvedl:

„Na základě ustanovení paragrafu 5 ... práva vyplývající z vlastnictví půdy, která se týkají vztahů mezi vlastníky a držiteli přilehlých území, mohou být vyvlastněna a mohou propadnout nebo být omezena, dočasně nebo trvale, za předpokladu, že je dodržen princip proporcionality ...“ (ATF, sv. 119 Ib, str. 341).

32. Paragraf 5 zákona byl použit v případě osob žijících blízko velmi frekventovaných hlavních silnic, které byly obtěžovány znečištěním výfukovými plyny (ATF, sv. 118 Ib, str. 205). Podle judikatury Spolkového sou-

du je náhrada poskytována, pokud zásah nebyl předvídatelný a způsobil značnou škodu a pokud vlastník utrpěl zvláštní ztrátu (cit. rozhl., str. 205). Předvídatelnost se posuzuje z hlediska toho, zda vlastník mohl důvodně vědět o budoucím zásahu v době, kdy se stal vlastníkem dotčeného majetku (ATF, sv. 111 Ib, str. 234).

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Odstoupení čtyř žadatelů

33. Dne 16. července 1999 právní zástupce žadatelů informoval Soud, že čtyři žadatelé, jmenovitě pani Ursula Brunnerová, pan Ernst Haeblerli, pani Helga Haeblerliová a pan Hans Vogt–Gloor, nehodlají dále v řízení před Soudem pokračovat.

34. Soud toto prohlášení čtyř žadatelů vzal na vědomí a jejich stížnosti vyškrtl ze seznamu (článek 37 § 1 písm. a/ Úmluvy).

II. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

35. Žadatelé tvrdili, že jim byl odepřen účinný přístup k soudu, což tvoří porušení článku 6 § 1 Úmluvy, který v relevantní části stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... projednána ... soudem, ... který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

Žadatelé si zejména stěžovali, že švýcarská právní úprava jim neumožnila dosáhnout soudního přezkumu zákonnosti rozhodnutí Spolkové rady ze dne 12. prosince 1994, kterým bylo NOK uděleno povolení k provozu jaderné elektrárny Beznau II.

A. Předběžná námitka Vlády k tomu, že nebyly vyčerpány vnitrostátní prostředky

36. Vláda předběžně namítla, že nebyly vyčerpány vnitrostátní prostředky. Stejně jako před Komisí Vláda tvrdila, že žadatelé mohli podat občanskoprávní žalobu na základě článků 679, 684 a 928 a článku 28 písm. a) bod I švýcarského občanského zákoníku. Proti rozhodnutí o udělení provozního povolení jaderné elektrárny se sice nelze odvolat, občanskoprávní žaloby na ochranu vlastnických a sousedských práv by ale umožnily soudu, za předpokladu splnění podmínek, ochranu těchto práv například příkazem k uzavření jaderné elektrárny, i když by toto rozhodnutí samo o sobě neznamenal přímo neplatnost povolení k provozu jaderné elektrárny.

37. Soud je toho názoru, že argumentace Vlády je natolik těsně spjata s podstatou stížnosti podle článku 6 § 1, že předběžnou námitku lze projednat společně s věcí (viz rozsudek ve věci Kremzow v. Rakousko z 21. září 1993, řada A, č. 268–B, str. 41, § 42).

B. Použití článku 6 § 1

I. Argumenty před Soudem

38. Žadatelé tvrdili, že jejich stížnosti v předloženém případě a podstata jimi zpochybnovaného rozhodnutí – souhlas s rozšířením provozního povolení jaderné elektrárny – jsou totožné se stížností a podstatou napadeného rozhodnutí ve věci Balmer–Schafroth a další v. Švýcarsko (rozsudek z 26. srpna 1997, Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích, 1997 – IV). Tvrdili, že na tento případ se článek 6 § 1 vztahuje. Rozhodnutí udělit NOK povolení k provozu jaderné elektrárny Beznau II účinně „stanovilo“ jejich občanská práva na ochranu majetku a tělesné integrity. „Občanský“ charakter práva na život a tělesnou integritu vyplývá ze švýcarského právního řádu. Ochrana tělesné integrity se řídí občanským zákoníkem a závazkovým právem. Paragraf 5 zákona o jaderné energii pouze více konkretizuje občanskoprávní ochranu v oblasti právní úpravy jaderných zařízení. Dále, mezi nimi a Vládou byly vážné rozpory v tom, zda právní podmínky pro udělení provozního povolení byly splněny. Konečně, výsledek sporu byl přímo rozhodující pro jejich oprávnění domáhat se ochrany proti

činnosti jaderné elektrárny. Žadatelé se odvolali zejména na znalecký posudek z 26. listopadu 1997, který vypracoval Ústav aplikované ekologie v Darmstadtu (viz odstavec 18 výše). Tato zpráva poukázala na některé bezpečnostní nedostatky v jaderné elektrárně Beznau II a podle jejich názoru tak ukázala, že elektrárna nevyhovuje standardům pro tlakové vodní reaktory, které jsou ve střední Evropě obvyklé. Podle tvrzení žadatelů švýcarské úřady, zejména Spolková rada, nesprávně a nedbale zhodnotily úroveň bezpečnosti. Dále Spolková rada nevezala v úvahu kritiku inspekce OSART, která poukázala na závažné nedostatky v organizační a řídicí struktuře jaderné elektrárny Beznau II. Dále poukázali na zprávu z 19. ledna 1999, vypracovanou týmem Mezinárodního přezkumu (IRRT) (viz odstavec 19 výše), která obsahovala nejen pozitivní zjištění, ale vyjádřila se i značně kriticky například o nedostatečném počtu pracovníků a chybějících instrukcích, což vede ke značnému riziku zejména v oblastech protipožární a seismologické ochrany. Žadatelé tvrdili, že důkazní hodnota znalecké zprávy Ústavu aplikované ekologie nemůže být jednoduše vyvrácena odkazem na vážnost zpráv předložených švýcarským inspektorátem jaderné bezpečnosti (HSK). Dále tvrdili, že početné technické bezpečnostní zprávy a pravděpodobnostní studie k jadernému štěpení prokázaly, k jakému množství konkrétních poruch může dojít – a již také došlo – v různých atomových elektrárnách, a tak se vždy přítomné riziko stalo skutečností. Žadatelé došli k závěru, že jak v průběhu vnitrostátního řízení o udělení povolení, tak znaleckou zprávou z Ústavu aplikované ekologie prokázali souvislost mezi rozšířením provozního povolení a existencí vážného, určitého a bezprostředního nebezpečí, které odůvodňuje použití článku 6 § 1 Úmluvy.

Podle žadatelů otázka, zda relativně vysoké riziko je slučitelné s vnitrostátní legislativou a jejich právem na ochranu tělesné integrity a majetku, může uspokojivě přezkoumat pouze nezávislý soud.

Dne 28. února 2000 žadatelé bez účasti právníka zaslali podklady, které se týkaly dodávek jaderného paliva do jaderné elektrárny Beznau II (viz odstavec 8 výše). Podle tiskové zprávy vydané NOK 24. února 2000 různí pracovníci Britských jaderných paliv, s. r. o. (BNFL), v Sellafieldu, která vyráběla jaderné palivo MOX (smíšené oxidy plutonia a uranu), byli zapleteni do falšování bezpečnostních údajů v období 1996 – 1998. Britský inspektorát bezpečnosti jaderných zařízení vydal 17. února 2000 zprávu, ve které odhalil, že falšování údajů se týkalo klientů BNFL v Japonsku, Německu a Švýcarsku. Žadatelé tvrdili, že NOK nepřijal vůbec žádná bezpečnostní opatření, japonské úřady palivo z bezpečnostních důvodů odmítly a německé úřady uzavřely reaktor v Unterweseru, protože obdržel a byly v něm zamontovány čtyři dodávky paliva MOX od BNFL. Podle názoru žadatelů celá tato záležitost ukazuje, že jaderná elektrárna Beznau II byla provozována s rizikem nepřipustným pro přímé sousedy a pouze soud by mohl změnit tento nebezpečný zvyk.

Žadatelé závěrem požádali Soud, aby ve své judikatuře vyjasnil, zda požaduje důkaz vážného, určitého a hrozícího nebezpečí jako podmínku použití článku 6 § 1. Podle jejich názoru je třeba rozlišit mezi na jedné straně procesním právem dle Úmluvy na přezkum vládního rozhodnutí udělit rozšíření provozního povolení vnitrostátním soudem a na straně druhé případným právem na to, aby vnitrostátním hmotným právem bylo nařazeno jadernou elektrárnu uzavřít. Pokud jde o procesní právo dle Úmluvy, prohlásili, že by mělo být dostatečně prokázáno vážnost rizika. Pokud je nutno prokázat pro účely článku 6 § 1 bezprostřední nebezpečí ve smyslu hrozící vážné nehody, pak není prakticky žádný rozdíl mezi procesním a hmotným právem.

39. Vláda souhlasila se žadateli, že jejich stížností v předloženém případě a podstata jimi zpochybňovaného rozhodnutí – souhlas s rozšířením provozního povolení jaderné elektrárny – jsou totožné se stížností a podstatou napadeného rozhodnutí ve věci Balmer–Schafroth. Vláda tedy připomněla svá podání v uvedeném případě, ve kterých tvrdila, že záležitosti napadené žadateli nespadají do působnosti článku 6 § 1 Úmluvy (viz výše uvedený rozsudek ve věci Balmer–Schafroth a další, str. 1358, § 35). Vláda rovněž sdílí odlišný názor šesti členů Komise, ve kterém prohlásili, že „politika zemí ve věcech energetického zásobování je záležitostí obecného zájmu a musí o ní být rozhodováno v demokratickém politickém procesu, který je za tímto účelem vytvořen na

národní úrovni“ (viz odlišná mínění pp. Trechsela, Gözübüyüka, Confortiho, Švábyho, Lorenzena a Herndla, příloha názoru Komise ve věci Balmer–Schafroth a další, *ibid.*, str. 1376).

Na druhé straně Vláda zaznamenala odůvodnění Soudu v rozsudku ve věci Balmer–Schafroth a další a nepochybnila, že žadatelé se odvolávali na práva zaručená švýcarským právním řádem, konkrétně na právo na život, tělesnou integritu a majetek, a že došlo k závažnému sporu ohledně rozšíření provozního povolení, a to zejména s ohledem na skutečnost, že Spolková rada prohlásila námitky žadatelů za přípustné (viz výše uvedený rozsudek ve věci Balmer–Schafroth a další, str. 1358 a 1359, § 34 a 38).

Pokud jde o otázku, zda výsledek napadeného řízení byl přímo rozhodující pro uplatňovaná práva, Vláda tvrdila, že se žadatelům, podobně jako ve věci Balmer–Schafroth, nepodařilo prokázat, že činnost jaderné elektrárny je osobně vystavila nebezpečí, které bylo nejen závažné, ale i určité a bezprostřední. Podle názoru Vlády nový znalecký posudek vypracovaný Ústavem aplikované ekologie v Darmstadtu nelze považovat za nezávislý znalecký posudek, neboť zaujal postoj ve prospěch jedné ze stran, zatímco Spolková rada se při rozhodování 12. prosince 1994 opírala o vážné a podrobné znalecké posudky vypracované Švýcarským inspektorátem jaderné bezpečnosti (HSK) a Spolkovou komisí pro jadernou bezpečnost (KSA) – oba orgány jsou na provozovatelé jaderné elektrárny nezávislé. Na rozdíl od Ústavu aplikované ekologie v Darmstadtu tyto orgány podrobně znají jaderná zařízení ve Švýcarsku, což je činí způsobilými hodnotit otázky spojené s bezpečností jaderné elektrárny Beznau II.

Ze zpráv těchto orgánů vyplynulo, že úroveň jaderné elektrárny Beznau II je v souladu s normami jaderné bezpečnosti. To prokázala také skutečnost, že události, ke kterým v době provozu této elektrárny došlo, byly výjimečné a minimálně závažné.

Vláda dále poukázala na mezinárodní odborné inspekce OSART a IRRT, které se kladně vyjádřily o bezpečnosti jaderné elektrárny, a práci HSK (viz odstavce 17 a 19 výše).

Vláda došla k závěru, že souvislost mezi rozhodnutím Spolkové rady a právy, na která žadatelé poukázali, je proto minimální a značně vzdálená. Podle názoru Vlády se z těchto důvodů na předložený případ článek 6 § 1 nevztahuje.

Vláda dodala, že v každém případě právo na tělesnou integritu není občanským právem tak, aby na něj článek 6 § 1 byl použitelný. Toto ustanovení je použitelné tam, kde na rozdíl od tohoto případu je žalobní nárok peněžité povahy a je založena na porušení těch práv, která jsou rovněž právy vyjádřitelnými v penězích.

40. Komise, která přezkoumávala okolnosti tohoto případu ve světle rozsudku ve věci Balmer–Schafroth a další, rovněž došla k podobně odůvodněnému závěru, že článek 6 § 1 je nepoužitelný.

41. Patnáct nesouhlasících členů Komise však vyjádřilo názor, že zpráva z 26. listopadu 1997 připravená Ústavem aplikované ekologie je dostatečným důkazem pro určení určitého a bezprostředního nebezpečí, kterému žadatelé byli vystaveni na základě provozu jaderné elektrárny Beznau II. Výsledek řízení před Spolkovou radou proto přímo určoval práva, na která žadatelé poukázali, což má za důsledek, že článek 6 § 1 Úmluvy lze v tom případě aplikovat. Podle názoru nesouhlasících, protože žadatelé neměli právo na přístup k nezávislému a nestrannému soudu s plnou soudní pravomocí k přezkumu skutkových i právních otázek, došlo k porušení uvedeného ustanovení.

2. Hodnocení Soudu

42. Soud souhlasí se stranami, že použitá vnitrostátní právní úprava a podstata sporu podle článku 6 § 1 jsou totožné s předchozím případem Balme–Schafroth a další.

Soud proto přezkoumá podstatu předloženého případu z hlediska zásad použitých v rozsudku ve věci Balmer–Schafroth a další.

1. Obecné zásady

(a) Použití obecné zásady

43. Soud znovu připomíná, že v souladu s jeho ustálenou judikaturou se na článek 6 § 1 Úmluvy mohou odvolat jednotlivci, kteří se domnívají, že zásah do některého z jejich občanských práv je nezákonný, a stěžovat si, že neměli možnost předložit nárok soudu v souladu s požadavky článku 6 § 1 (viz rozsudek ve věci *Le Compte, Van Leuven a De Meyere v. Belgie* z 23. června 1981, řada A, č. 43, str. 20, § 44). V rozsudku Soudu ve věci *Golder* bylo řečeno, že článek 6 § 1 zakotvuje „právo na soud“, jehož jedním aspektem je právo zahájit řízení před soudy v občanskoprávních záležitostech (viz rozsudek ve věci *Golder v. Spojené království* z 21. února 1975, řada A, č. 18, str. 18, § 36). Toto právo na soud se vztahuje pouze na „spory“ o „občanských právech a závazcích“, které jsou přiznávány vnitrostátním právem, článek 6 § 1 sám o sobě nezaručuje žádný zvláštní obsah „občanským právům a závazkům“ v hmotném právu Vysokých smluvních stran. „Spor“ musí být skutečný a závažný, může se týkat nejen toho, zda právo existuje, ale i jeho šíře a způsobu výkonu. Výsledek řízení musí být pro sporné právo přímo určující. Jak Soud již mnohokrát rozhodl, pouze vzdálená spojitost nebo nepřímé důsledky nejsou dostačující k tomu, aby bylo možno článek 6 § 1 použít (viz následující rozsudky: výše uvedený ve věci *Le Compte, Van Leuven a De Meyere*, str. 21 – 22, § 47, *Fayed v. Spojené království* z 21. září 1994, řada A, č. 294–B, str. 45 – 46, § 56, *Masson a Van Zon v. Nizozemsko* z 28. září 1995, řada A, č. 327–A, str. 17, § 44, výše uvedený *Balmer–Schafroth a další*, str. 1357, § 37, *Le Calvez v. Francie* z 29. července 1998, Zprávy 1998–V, str. 1899, § 56).

(b) Existence jednoho nebo více práv uznávaných vnitrostátním právem

44. Žadatelé tvrdili, že chtěli mít možnost napadnout před soudem zákonnost rozhodnutí Spolkové rady z 12. prosince 1994 o tom, že NOK bylo povoleno obnovit provoz, a tím nárokovat svá práva na život, tělesnou integritu a vlastnictví. Dřívější stížnost podaná 28. dubna 1992 podle paragrafu 48 písm. a) spolkového zákona o správním řízení (viz odstavec 28 výše), která se odvolávala na paragraf 5 odst. 1 zákona o jaderné energii, který se vztahuje k ochraně „osob, majetku jiných a důležitých práv“ (viz odstavec 22 výše), vede k závěru, že tyto pochyby se vskutku vztahují k odporu žadatelů proti obnovení povolení (viz odstavec 11 výše). Práva, na která poukazují žadatelé, jak soustavně tvrdila Vláda, jsou ta, která přiznává jednotlivcům švýcarské právo, zejména ústava a ustanovení občanského zákoníku, která upravují sousedská práva (viz odstavec 29 až 32 výše).

(c) Existence možného soudního „sporů“ o těchto „právech“

45. Ve světle rozhodnutí tohoto Soudu ve věci *Balmer–Schafroth a další* Vláda nezpochybnila, že mezi žadatelí a orgány příslušnými k rozhodování byl „skutečný a závažný spor“ o to, zda má být rozšířeno provozní povolení elektrárny. K tomuto bodu Soud připomíná své odůvodnění uvedeného rozsudku:

„... Ačkoli, jak Vláda sdělila, rozhodnutí, které měla přijmout Spolková rada, muselo nutně být založeno na velmi složitých technických údajích, je to skutečnost, která sama o sobě nebrání použití článku 6, jediným účelem těchto údajů bylo umožnit Spolkové radě ověřit, zda byly splněny všechny zákonem požadované podmínky pro to, aby rozšíření bylo povoleno.

... Protože to vedlo k přezkoumání, zda zákonné požadavky jsou splněny, rozhodnutí Spolkové rady bylo proto více podobné soudnímu aktu než obecnému politickému rozhodnutí ...

Navíc z pohledu výše uvedených úvah a vzhledem ke skutečnosti, že Spolková rada prohlásila námitky žadatelů za přípustné, nelze pochybovat o tom, že spor byl skutečný a závažný.“ (Cit. rozs., str. 1358 – 1359, § 37 – 38.)

Soud je toho názoru, že tytéž úvahy a stejný závěr se vztahují k předloženému případu, kde Spolková rada rovněž přezkoumala podstatu námitek žadatelů a odmítla je jako neodůvodněné (viz odstavec 14 výše).

46. Zbývá určit, zda „spor“ o zákonnost rozhodnutí Spolkové rady obnovit provozní povolení lze považovat za spor o vnitrostátní práva, o kterých žadatelé prohlásili, že si je přejí uplatnit u soudu, to jest, zda výsledek řízení vedoucího k rozhodnutí o obnovení byl přímo rozhodující pro tato práva podle vnitrostátního právního řádu. Toto se týká téhož problému vzdálené spojitosti jako ve věci Balmer–Schafroth – zda spojitost mezi rozhodnutím Spolkové rady a právy žadatelů na přiměřenou ochranu života, tělesné integrity a majetku byla natolik úzká, že se týkala článku 6 § 1, a nebyla naopak vzdálená nebo nepřímá. Ve věci Balmer–Schafroth a další Soud uvedl následující:

„ (Žadatelé) ... neprokázali přímou souvislost mezi podmínkami provozu elektrárny, které zpochybnili, a svým právem na ochranu tělesné integrity, neboť se jim nepodařilo dokázat, že provoz elektrárny Mühlberg je osobně vystavil nebezpečí, které bylo nejen závažné, ale i určité a především bezprostřední. Pokud toto zjištění chybí, dopad opatření, které by bývala mohla nařídít Spolková rada v tomto případě, na obyvatele zůstává proto hypotetický. Tedy ani nebezpečí, ani prostředky nebyly určeny s takovou pravděpodobností, která by prokázala, že výsledek řízení je přímo rozhodující pro práva žadatelů, což předpokládá judikatura tohoto Soudu. Podle názoru Soudu spojitost mezi rozhodnutím Spolkové rady a právy, na která poukázali žadatelé, byla příliš vzdálená a nepřímá. Proto nelze na tento případ aplikovat článek 6 § 1. “ (Cit. rozs., str. 1359, § 40.)

47. Výše (odstavce 38 a 41) se připomíná názor žadatelů i nesouhlasících členů Komise, že skutkový děj tohoto případu je nutno odlišit od případu Balmer–Schafroth, neboť v tomto případě žadatelé, na rozdíl od žadatelů v předešlém případě, předložili dostatečné důkazy ve formě zprávy Ústavu pro aplikovanou ekologii v Darmstadtu, aby určili zvláštní a bezprostřední nebezpečí, jemuž jsou vystaveni z důvodu činnosti jaderné elektrárny Beznau II.

48. Soud musí zjistit, zda žadatelé mohli svou argumentací ustát, nemusí rozhodovat, zda byla odůvodněná ve smyslu použitelné švýcarské právní úpravy (viz *mutatis mutandis* uvedené rozhodnutí ve věci *Le Calvez v. Francie*, str. 1899 – 1900, § 56, a *Editions Périscope v. Francie* ze dne 26. března 1992, řada A, č. 234–B, str. 65, § 38).

49. Na počátku Soud zjišťuje, že jako v případě Balmer–Schafroth Spolková rada odůvodnila své rozhodnutí z 12. prosince 1994 udělit povolení v tomto případě závěry, ke kterým došla na konci podrobného přezkumu a zhodnocení zprávy o bezpečnostních prověrkách, kterou jí předložila odpovědná společnost, zprávy o bezpečnostním zhodnocení, která byla založena na kritériích jaderné bezpečnosti a předložena Švýcarským inspektorátem jaderné bezpečnosti (HSK), a vyjádření Švýcarské spolkové komise jaderné bezpečnosti (KSA), která přezkoumala a vyjádřila se jak k žádosti o povolení, tak příslušné zprávě o hodnocení bezpečnosti zpracované HSK (viz odstavec 15 výše). V technických věcech HSK jedná nezávisle na Spolkovém energetickém úřadu a Spolkovém ministerstvu životního prostředí, dopravy, energetiky a spojů (viz odstavec 25 výše). KSA na druhé straně je administrativní součástí Spolkového energetického úřadu, ale odpovídá přímo Spolkové radě (viz odstavec 26 výše). Je proto nezávislá na ostatních vládních orgánech, které se zabývají využitím jaderné energie. Oba bezpečnostní orgány, HSK a KSA, jsou nezávislé na provozovateli.

50. Soud rovněž zjišťuje, že následné inspekce a zprávy, včetně těch, které provedly mezinárodní skupiny, jakkoli nemají přímý vztah k nebezpečím existujícím v okamžiku napadeného rozhodnutí o obnovení provozu, přesto spíše potvrdily než podlomily znalecký posudek, na který se odvolala Spolková rada. Mezinárodní inspekce OSART a IRRT dokonce zaznamenaly „přísné požadavky na kvalitu a bezpečnost, odbornou vyšší personálu na všech stupních a velmi uspokojivé podmínky v jaderné elektrárně Beznau II“, ale doporučili ještě některá dodatečná vylepšení. Rovněž zjistili „množství dobrých postupů, které byly zaznamenány i pro jiné orgány kontrolující využití jaderné energie“ (viz odstavec 17 a 19 výše). Dále podle výročních zpráv HSK podmínky a úroveň řídicího systému jaderné elektrárny Beznau II byly hodnoceny jako dobré s ohledem na jadernou bezpečnost a ochranu před radiací. Jmenovitě z výroční zprávy roku 1997 vyplývá, že nehody byly bezvýznamné z hlediska jaderné bezpečnosti a byla přijata odpovídající opatření. Jaderná elektrárna Beznau II byla dovybavena jistícím systémem odpovídajícím modernímu vývoji v oblasti jaderné bezpečnosti. NOK splnila

provozní podmínky ve vztahu k povolení z 12. prosince 1994 a některé podmínky měly projít pravidelnou aktualizací s přihlédnutím k dokumentaci a analýzám elektrárny (viz odstavec 16 výše).

51. S ohledem na předešlá zjištění Soud konstatuje, že skutkový děj tohoto případu neodůvodňuje jeho odlišení od případu Balmer–Schafroth. Soud zejména nezjišťuje žádný věcný rozdíl mezi tímto případem a případem Balmer–Schafroth, pokud se týká osobních okolností žadatelů. Ani v jednom případě žadatelé v žádném stadiu řízení nenárokovali, že utrpěli jakoukoli hospodářskou či jinou škodu za kterou chtějí požadovat náhradu (viz odstavec 12 výše a citované rozhodnutí ve věci Balmer–Schafroth, str. 1352 a 1357 – 58, § 9 a 33). V předešlém případě rovněž žadatelé přiložili „několik znaleckých posudků“ k námitkám, které předali Spolkové radě proti žádosti provozovatele o rozšíření provozního povolení (srov. cit. rozs.). Na rozdíl od názoru žadatelů a patnácti nesouhlasících členů Komise (viz odstavec 38 a 41 výše) Soud nemůže říci, že nový posudek Ústavu pro aplikovanou ekologii v tomto případě více než znalecké posudky předložené stěžovateli ve věci Balmer–Schafroth a další prokázal, že v rozhodné době činnost jaderné elektrárny Beznau II vystavila žadatele přímému nebezpečí, které bylo nejen závažné, ale i určité a především bezprostřední. Tento důsledek neprokazují ani podklady předložené žadateli bez pomoci právníka po uzavření písemné části procesu, které se týkají zásobování elektrárny jaderným palivem v následném období (viz odstavec 8 výše). Soud tedy nemůže v tomto případě dojít na základě skutečností k jinému závěru než ve věci Balmer–Schafroth (viz výňatek z rozhodnutí ve věci Balmer–Schafroth uvedený v odstavci 45), tedy výslovně k tomu, že spojitost mezi rozhodnutím Spolkové rady a vnitrostátními právy uvedenými žadateli byla příliš vzdálená a nepřímá.

52. Skutečně žadatelé ve svých prohlášeních před Soudem spíše zaujímalí pozici, která se netýkala tak určitého a bezprostředního jim hrozícího nebezpečí, jako nebezpečí obecného, které se týká všech jaderných elektráren. Četné důvody, které uvedli, se vztahují a jsou vlastní bezpečnosti, ochraně životního prostředí a technickým záležitostem využití jaderné energie. Tak ve své odpovědi na otázky Soudu žadatelé spojili nebezpečí pro svou tělesnou integritu s tvrzením, že „každá atomová elektrárna vyzáhuje během své běžné činnosti ... a tak je zdraví lidí ohroženo“, a došli k závěru:

„Závěrem je nutno říci, že z lékařského hlediska činnost atomové elektrárny v sobě zahrnuje zvláštní a přímé riziko ohrožení zdraví jak při své normální činnosti, tak při nezávažných poruchách ... Je nutno dojít k zásadnímu rozhodnutí ve vztahu k jaderné energii. Činnost atomových elektráren je vysoce riziková a může – a s velkou pravděpodobností se tak i stane – poškodit majetek a tělesnou integritu těch, kteří žijí v jejím okolí.“

53. V této šíři se žadatelé pokoušejí vytvořit z článku 6 § 1 Úmluvy prostředek pro zpochybnění samotného principu využití jaderné energie nebo přinejmenším prostředek, kterým by se odpovědnost za konečné rozhodnutí o spuštění jednotlivé jaderné elektrárny na základě technických podkladů přesunula z Vlády na soudy. Jak žadatelé prohlásili ve svém podání, „pokud odpovědný orgán má přesně zvážit taková rizika – jmenovitě vysoké riziko nepředvídatelných jevů a nepředvídatelného postupu událostí, které vedou k závažné škodě – a zhodnotit, zda příslušné jistící systémy jsou přijatelné, potom je nutno požadovat, aby byl skutečně nezávislý, a jen soudy obvykle disponují takovou nezávislostí“. Ve své odpovědi na otázky Soudu vysvětlili svůj postoj stejně: „Pouze soudní přezkum v řízení s opravnými prostředky se jeví jako vhodný způsob zjištění a prozkoumání všech možných nedostatků dříve, než bude příliš pozdě.“

54. Soud však má za to, že způsob nejvhodnější úpravy využití jaderné energie je politickým rozhodnutím každé Vysoké smluvní strany, která ho přijímá v svém demokratickém procesu. Článek 6 § 1 nelze vykládat jako diktát přednosti jednoho postupu před jiným. Článek 6 § 1 požaduje, aby jednotlivci měli přístup k soudu kdykoli, kdy tvrdí, že do výkonu některého z jejich občanských práv, která jsou zaručena vnitrostátním právem, bylo nezákonně zasazeno. V tomto ohledu švýcarské právo dává žadatelům možnost námitek proti rozšíření provozního povolení elektrárny na základě důvodů uvedených v paragrafu 5 spolkového zákona o jaderné energii. Nedává jim však jiná práva ve vztahu k následnému rozšíření povolení a provozu elektrárny než ta, která stanoví občanský zákoník pro případ porušení sousedských práv a faktického vyvlastnění (viz odstavec 29

až 32 výše). Není úkolem Soudu, aby zkoumal hypotetickou otázku, zda, pokud by žadatelé byli schopni prokázat závažné, skutečné a bezprostřední nebezpečí pro své osobní zájmy jako výsledek činnosti jaderné elektrárny Beznau II, by prostředky poskytované občanským zákoníkem byly dostačující ve smyslu požadavků článku 6 § 1, jak prohlásila vláda v rámci své předběžné námítky.

Proto není důvod, aby soud rozhodoval o předběžné námítce vlády (viz odstavce 36 – 37 výše).

55. Lze tedy shrnout, že výsledek řízení před Spolkovou radou byl rozhodující pro základní otázku, zda provozní povolení má být rozšířeno, ale nikoli pro „určení“ nějakého „občanského práva“, jakým je právo na život, na tělesnou integritu a na vlastnictví, které švýcarské právo přiznává žadatelům individuálně.

Článek 6 § 1 tedy v předloženém případě nelze aplikovat.

II. Údajné porušení článku 13 Úmluvy

56. Před Komisí žadatelé rovněž tvrdili, že byl porušen článek 13 Úmluvy, neboť rozhodnutí obnovit provozní povolení jaderné elektrárny Beznau II nebylo přezkoumatelné žádným dostupným vnitrostátním prostředkem, který by určil, zda bylo porušeno jejich právo na život chráněné článkem 2 nebo jejich právo na ochranu tělesné integrity dle článku 8.

Článek 13 stanoví:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

57. Komise a vláda považují článek 13 za nepoužitelný z těchto důvodů jako článek 6 § 1. Vláda dále tvrdila, že pokud by se články 2 a 8 Úmluvy nějakým způsobem vztahovaly k předloženému případu, pak žaloba dle občanského zákoníku, na kterou se odvolává tvrzení o tom, že vnitrostátní prostředky podle článku 6 § 1 nebyly vyčerpány (viz odstavce 29 až 32 výše), tvoří účinný soudní prostředek, který je žadatelům k dispozici na ochranu jejich života, tělesné integrity a majetku.

58. Článek 13 byl Soudem soustavně vykládán tak, že prostředek je vyžadován pouze u stížností, které je možno považovat za „sporovatelné“ ve smyslu Úmluvy (viz například rozsudek ve věci Boyle a Rice v. Spojené království ze dne 27. dubna 1988, řada A, č. 131, str. 23, § 52).

59. Jak již bylo uvedeno, stížnost žadatelů podle článku 13, stejně jako stížnost podle článku 6 § 1, směřovala proti tomu, že švýcarská právní úprava neposkytuje právní prostředek k napadení rozhodnutí Spolkové rady. Soud rozhodl, že souvislost mezi tímto rozhodnutím a vnitrostátní právní úpravou na ochranu života, tělesné integrity a majetku, kterou uvedli žadatelé, byla příliš odtažitá a vzdálená k tomu, aby podléhala aplikaci článku 6 § 1 (viz odstavce 48 až 51 výše). Důvody pro toto rozhodnutí obdobně vedou k závěru, že s ohledem na vágní souvislost s rozhodnutím Spolkové rady jako takovým není žádný sporovatelný nárok na stížnost na porušení článku 2 nebo 8 Úmluvy, a proto se žadatelé nepokusili o žádný prostředek ve smyslu článku 13. Soud tedy jako v případě Balmer-Schafroth dochází k závěru, že článek 13 nelze aplikovat.

60. Pokud jde o článek 6 § 1 (viz odstavec 54 výše), nepřísluší Soudu v tomto případě zkoumat další hypotetické otázky, zda v případě sporovatelného tvrzení o porušení článku 2 a 8 v důsledku činnosti jaderné elektrárny Beznau II by občanskoprávní žaloba, na kterou poukázala vláda, byla účinným prostředkem požadovaným článkem 13.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Jednomyslně rozhoduje, že ze seznamu žadatelů budou vyškrtnuty stížnosti paní Ursuly Brunnerové, Ernsta Haerberliho, Helgy Haerberliové a Hanse Vogt–Gloora.

2. Jednomyslně se připojuje k přeběžné námitce Vlády, že ve věci nebyly vyčerpány vnitrostátní prostředky, a jednomyslně rozhoduje, že není nutno se o tomto usnášet.

3. Dvanácti hlasy k pěti potvrzuje, že článek 6 § 1 Úmluvy se na tento případ nevztahuje.

4. Dvanácti hlasy k pěti potvrzuje, že článek 13 Úmluvy se na tento případ nevztahuje.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno veřejně na zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 6. dubna 2000.

Paul MAHONEY
zástupce tajemníka

Elisabeth PALMOVÁ
předsedkyně

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
2. května 2000
VĚC BERGENS TIDENDE A DALŠÍ
(Rozsudek ve věci Bergens Tidende a další versus Norsko)

Evropský soud pro lidská práva (Třetí sekce) zasedající jako Senát, který tvořili následující soudci: Sir Nicolas Bratza, předseda, J. – P. Costa, F. Tulkensová, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, K. Traja, soudce ad hoc S. Evju a tajemnice sekce S. Dolléová, po neveřejném zasedání, které se konalo 9. listopadu 1999 a 6. dubna 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházelo podání stížnosti (č. 26132/95) proti Norskému království předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) norskými novinami Bergens Tidende a dvěma norskými občany, panem Einarem Eriksenem, bývalým šéfredaktorem novin, a paní Berit Kvalheimovou, novinářkou v nich zaměstnanou (dále jen „žadatelé“), podle bývalého článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) dne 13. září 1994.

Žadatelé prohlásili, že rozsudek Norského nejvyššího soudu v procesu o pomluvě, který zahájil kosmetický chirurg, přičemž požadoval, aby zaplatili přibližně 4,7 miliónů norských korun na náhradu škody a nákladů, včetně úroků z prodlení, neoprávněně zasáhl do práva na svobodu projevu zaručenou článkem 10 Úmluvy.

2. Dne 16. října 1996 Komise (Druhá komora) rozhodla zaslat podání žadatelů norské vládě (dále jen „Vláda“) a požádala ji, aby se vyjádřila k její přípustnosti a k její podstatě. Vláda předložila své vyjádření 20. prosince 1996 a 16. června 1997, na což žadatelé reagovali 21. března a 22. srpna 1997.

3. Jakmile vstoupil v platnost Protokol č. 11, v souladu s jeho článkem 5 § 2 byl případ předán Soudu.

4. Žádost byla postoupena Třetí sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této Sekce byl v souladu s ustanovením 26 § 1 jmenován Senát k projednání případu (článek 27 § 1 Úmluvy). Paní H. S. Greveová, soudkyně zvolená za Norsko, odstoupila z projednávání případu (ustanovení 28). Vláda následně jmenovala pana S. Evju soudcem ad hoc (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1 Jednacího řádu Soudu).

5. Rozhodnutím ze dne 29. června 1999 Senát prohlásil stížnost za přípustnou. Dále se Senát rozhodl pro ústní jednání v souladu s ustanovením 59 § 2.

6. Tajemnice obdržela žádost o spravedlivé zadostiučinění 23. září 1999 a vyjádření Vlády 18. října 1999, 27. a 28. října 1999 obdržela písemná vyjádření před ústním jednáním od Vlády a žadatelů.

7. Veřejné ústní jednání se konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 9. listopadu 1999.

Před Soud předstoupili:

- (a) za vládu F. Elgesem, prokurátor, Úřad pro civilní věci Generální prokuratury, zástupce, K. Kallerud, starší státní zástupce, a M. Goller, prokurátor, Úřad pro civilní věci Generální prokuratury, poradci
- c) za žadatele advokáti A. C. Stray Ryssdal a Pal W. Lorentzen.

Soud vyslechl přednesy pánů Ryssdala a Lorentzena za žadatele a pana Elgesema za Vládu a rovněž jejich odpovědi na otázky Soudu i jednotlivých členů Senátu.

8. Ve dnech 11 a 17. listopadu 1999 Vláda a žadatelé předložili dodatečně různá podání a listiny jako odpověď na některé otázky vznesené při jednání. Dále 14. a 15. prosince 1990 žadatelé a Vláda předložili dodatečná vyjádření v návaznosti na rozsudek Soudu v jiném případě.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

A. Pozadí případu

9. První žadatel Bergens Tidende je deník vydávaný v Bergenu a je největším regionálním deníkem na norském západním pobřeží. Druhý žadatel, pan Einar Eriksen, narozen 1933, je bývalým šéfredaktorem tohoto deníku a třetí žadatelka, paní Berit Kvalheimová, narozena 1945, je zaměstnána jako novinářka v deníku. Oba žijí v Bergenu.

10. Dr. R. je specialistou na kosmetickou chirurgii, praktikoval v sedmdesátých letech v Haukelandské nemocnici v Bergenu. Od roku 1975 měl v této oblasti vlastní soukromou praxi.

11. Dne 5. března 1986, po otevření jeho nové kliniky, Bergens Tidende publikoval článek třetí žadatelky, který popisoval práci Dr. R. a výhody kosmetické chirurgie.

Následně kontaktovalo noviny množství žen, které podstoupily takové operace u Dr. R. a byly nespokojeny s poskytnutou péčí.

B. Články, které vedly k procesu o pomluvě vedenému proti žadatelům

12. Dne 2. května 1986 Bergens Tidende uveřejnil na titulní straně text s titulkem „Zkrášlení skončilo znetvořením“, ve kterém byly i následující pasáže.

„Zaplatily jsme tisíce norských korun (NOK) a jediné, čeho jsem dosáhly, je znetvoření a zničený život.“ Bergens Tidende hovořil se třemi ženami, jejichž příběh o zkušenosti s bergenskou klinikou kosmetické chirurgie je prakticky stejný. Všechny tři podstoupily na klinice úpravu poprsí a výsledky byly výjimečně špatné, proto varují další ženy.“

Popisek pod fotografií prsu zněl :

„Tato žena měla problémy s velkým poprsím. Chirurgický zákrok skončil znetvořujícími jizvami a nesouměrnými prsy.“

Uvnitř novin byl, spolu s velkou barevnou fotografií poprsí se znetvořujícími jizvami, následující článek.

„Doživotně zničená žena po «kosmetické chirurgii».

«Zaplatila jsem 6000 NOK a získala jsem znetvoření.»

«Mírně řečeno hořce lituji. Jsem doživotně zničena a nikdy to již nebudu já.»

«Bolest byla nesnesitelná. Během několika dní jsem se změnila v ustrašený, třesoucí se uzlíček nervů a myslela jsem si, že zemřu.»

To jsou prohlášení tří různých žen pro Bergens Tidende. Všem je mezi 25 a 40 lety, bydlí v Bergenu a společně mají to, že podstoupily kosmetický chirurgický zákrok na prsou u Dr. R., jednoho ze dvou specialistů plastické chirurgie v Bergenu.

Tyto tři ženy, které si přejí zůstat v anonymitě, popisují onu dobu jako noční můru. Všechny jsou poznamenány uvnitř i zevně a budou s tím muset prožít zbytek života.

«Byla jsem operována v květnu 1984 po dlouhém období velkých psychických problémů v důsledku malých a pokleslých prsou po několika porodech», říká jedna z nich, které je 29 let.

Oteklá prsa

«Okamžitě po operaci jsem zjistila, že něco není v pořádku. Jeden z mých prsů otekl, ztvrdl a bolel. Když jsem to sdělila Dr. R., zlehčoval celou věc a říkal, že není se čeho obávat. To přejde. Bylo mi řečeno, že za žádných okolností nemám kontaktovat jiného lékaře.

Celý týden jsem ležela doma omámená bolestí a polykala silné léky proti bolesti, jako by to byly bonbóny. V životě si jsem přitom nevzala nic jiného než příležitostně slabý prášek. Prs napuchl do groteskní velikosti a byl tak rozbolavělý, že sebejemnější dotyk byl nesnesitelný.

Nebylo možné zastihnout Dr. R. Odecestoval do Paříže a já jsem se neodvážila kontaktovat jiného lékaře. Nyní si uvědomuji, jak jsem byla hloupá.»

Stříkající protéza

Doktorově recepční se nakonec podařilo zkontaktovat ho v Paříži, vysvětlit mu vážnost situace a přimět ho, aby přímo z letiště jel do ordinace ještě ten večer, kdy se vrátil.

«V tomto stadiu již byla bolest nesnesitelná a tehdy i později jsem silně reagovala na hrubé zacházení, jemuž jsem byla vystavena», říká žena. «Jakmile jsem ležela na operačním stole, rázem roztrhl stehy a vytrhl implantát bez jakéhokoli umrtvení, takže obsah protézy vystříkl na něj, jeho asistentku i na mě.»

Manžel pacientky seděl v čekárně a slyšel, jak křičí bolestí. Celý zákrok trval třináct minut a nebyl jí umožněn následný odpočinek. Bylo nutno se zvednout z operačního stolu a prostě odejít.

Tříměsíční pracovní neschopnost

«Celou dobu nám dával najevo, že jsme nepříjemná záležitost, která zabírá jeho drahocenný čas.»

Trvalo dlouho, než se žena zotavila ze svého traumatizujícího zážitku. Musela se ohlásit jako nemocná a nepracovala tři měsíce. Rovněž její manžel musel žádat o dovolenou a nějakou dobu s ní zůstat doma.

Během této doby měla protézu pouze v jednom prsu a přes hrůzný zážitek znovu kontaktovala Dr. R., aby jí vpravil silikonový implantát i do prázdného prsu. Toto bylo opakovaně odloženo a nakonec se rozhodla, že ukončí své klientské vztahy k Dr. R. a bude kontaktovat jiného plastického chirurga. Po tomto rozhodnutí žádala zpět peníze za neúspěšnou operaci a po určité diskusi doktor souhlasil, že vrátí zpět polovinu nákladů.

Žádný účet

Udělal to s následujícím komentářem: «Doufám, že nyní jsme zcela vyrovnání. Nikdy jste zde nebyla pacientkou a nikdy jsem vás neviděl.»

Z toho důvodu se žena rovněž vyjádřila k finanční stránce činnosti Dr. R. Předem byla informována, že musí předložit peníze (NOK 6000) v hotovosti v den operace. Ani šek nebyl akceptovatelný a nedostala žádný účet.

Bolestivá infekce

Třicetisedmiletá žena vypráví podobnou historii.

«Chtěla jsem operaci, neboť jsem měla problémy s neúměrně velkými, těžkými prsy, což vyvolávalo bolesti v ramenou a zádech. Nejprve jsem zjišťovala, zda by bylo možno udělat tento typ operace v nemocnici, ale bylo mi řečeno, že v nejlepším případě bych čekala rok. Proto jsem skončila u Dr. R.»

Výsledkem byla čtyřměsíční bolestivá infekce a prsa, která vypadala mnohem ošklivěji než předtím.

«Zaplatila jsem 6000 NOK a jediné, co jsem získala, bylo poškození», říká žena.

Znetvořující jizvy

Infekce, ke které došlo ihned po operaci, vyvolala popraskání stehů a vytvořily se infikované rány. Když se zranění zhojila, zůstaly po nich abnormálně velké znetvořující jizvy, což ji přimělo, aby znovu kontaktovala Dr. R. a požádala o nápravu škod.

Souhlasil a naplánoval operaci. Žena, která požádala o třídní dovolenou na pracovišti z důvodu chirurgického zákroku, se dostavila v dohodnutou dobu, ale našla dveře kliniky zamčené. Vrátila se domů, aniž byla záležitost vyřešena. Když ho později téhož dne volala domů, byl drzý a snažil se ji přímo zastrašit a rozhovor skončil tím, že praštil sluchátkem, říká žena.

Poté se vzdala a od té doby o doktorovi neví.

Škoda

«Mám pocit hořkosti, když si uvědomím, že jsem investovala spoustu času, peněz i duševní energie do něčeho, co bylo nejen úplně zbytečné, ale nadělalo více škody než užítku.»

Rovněž tato žena byla požádána o platbu v hotovosti a nedostala žádný účet.

Deformovaná

Třetí žena, která hovořila s Bergens Tidende, má podobnou zkušenost. Žena, které je 31 let, říká: «Nechala jsem si zdvihnout prsa a již první den po operaci jsem zjistila, že s jedním mým prsem není něco v pořádku. Bylo nerovně, natočené do prava, bylo tvrdé jako skála a bolelo.»

Komplikace

I tato žena měla komplikace po zákroku, hlavně v podobě opakování tzv. «tobolek», což znamená, že část protézy ztvrdne a musí být znovu zlomena.

«Po několika týdnech jsem už prostě nemohla. Ztratila jsem důvěru v Dr. R. a jeho léčebné metody», říká žena, která rovněž vyhověla požadavku na platbu v hotovosti bez účtu.

Byla rovněž hluboce šokována nedbalým a bezstarostným přístupem k léčbě při své první návštěvě u doktora.

«Měla jsem domluvenu schůzku na 12.30, ale bylo mi řečeno, že na mne nemá čas. Jestli bych raději nechtěla přijít jindy? Ale byla jsem duševně připravena, že to bude ten den, a jednoduše jsem odmítla odejít. Bylo to buď teď nebo nikdy!»

Hořká lítost

«Po tří nebo čtyřhodinovém čekání jsem konečně ležela na stole a pokud něčeho lituji, tak právě toho.»

Okamžitě jsem pochopila, že operace nebyla úspěšná. Po dvou nebo třech týdnech opakování léčby a vlažných pokusech doktora o nápravu chyby, jsem to nemohla dál vydržet a vzdala jsem to.»

Nesnesitelné

Žena se nepokusila získat zaplacené peníze zpět. «Neunesla jsem představu boje – protože jsem věděla že to bude zápas.»

Téměř dva roky už uplynuly od nešťastného zákroku, ale doposud se po zdrcujícím zážitku nezotavila tak, aby se obrátila na jiného lékaře a nechala se znovu operovat.

«Musím to udělat, protože s tímhle nemohu žít. Avšak špatná zkušenost je tak hluboká, že jsem se ještě dost nevzpohla k tomu, abych s tím něco udělala», říká.»

13. Podobné články, jako je výše citovaný z 2. května 1986, doprovázené velkými barevnými fotografiemi byly publikovány ve dnech 3., 5., 7. a 9. května 1986 a podrobně popisovaly, jak se ženy cítily po zjevně nezdařených operacích s nedostatečnou péčí a dalším postupem Dr. R. Některé z článků vyzývaly ženy, aby podaly stížnost ke zdravotnickým orgánům a zahájily proces proti lékaři. Jeden z článků tvrdil, že zdravotní ředitelství začne vyšetřovat, že Dr. R. může přijít o licenci k výkonu praxe a že bylo zahájeno policejní vyšetřování. Krátká shrnutí obsahu těchto článků je možno najít v rozsudku Norského nejvyššího soudu ze dne 23. března 1994, který je uveden v odstavci 24 níže.

14. V úvodníku z 12. května 1986 nazvaném „Lékařská moc“ Bergens Tidende uvedl:

„Samozřejmě, že s uspokojením sledujeme, že zdravotnické orgány vedou nyní pečlivě vyšetřování dlouholeté činnosti bergenského prsního chirurga. To je to nejmenší, co můžeme očekávat. Je v zájmu všech – pacientů, úřadů a samotného lékaře – vyjasnit, zda použité metody léčby odpovídaly profesním standardům. Skutečnost, že případ má závažné důsledky v oblasti estetické, morální a jednoduše i ekonomické, podtrhuje potřebu zevrubného vyšetření.

Je však záhadou, že teprve celá série článků v novinách, významné podněty a novinářská důslednost přiměly zdravotnické orgány k reakci. Stížnosti k lékařským profesním organizacím nepřinesly výsledek a ani regionální či městské zdravotnické orgány nic nepodnikly, dokud se pacienti ve své beznaději neobrátili se svým utrpením na Bergens Tidende. Znovu se divíme, co všechno je třeba k tomu, aby se zlomily silné profesní vazby v rámci lékařského stavu a aby byly chráněny zájmy pacientů. V každém případě, to odpovídá poznatku, že pacienti se mnoho let obávají «represi». Bez ohledu na to, zda tento strach odpovídá skutečnosti nebo je imaginární, vypovídá o vztahu moci, který stále existuje mezi pacienty a lékaři.

Odstranění mýtů a vytvoření důvěry jsou nezbytnými podmínkami pro uzdravení. Proto je důležité plně vysvětlit všechny okolnosti případu.

Naneštěstí podnět k tomuto vyšetřování nevychází z lékařského prostředí, ale z nejslabší strany: od pacienta.“

C. Další články

15. Dne 2. května 1986 Bergens Tidende na podvalu stránky s napadeným článkem, uvedeným výše v odstavci 12, otiskl rozhovor s Dr. Gunnarem Johnsenem, plastickým chirurgem v nemocnici v Bergenu, nazvaný „Náročné formy chirurgie – malý rozdíl mezi úspěchem a neúspěchem.“ V článku se říkalo:

„Existují hraniční případy, ale obecně řečeně esteticko-psychologická chirurgie, které se obvykle nazývá kosmetickou chirurgií, nepodléhá odpovědnosti zdravotnických orgánů.“ ...

Mnozí mají nerealistická očekávání a věří, že vyřeší své problémy, pokud budou odstraněny.

Stane se to a potom jejich problémy jsou více duševní úrovně než tělesné.

Informace je důležitá

Nejen z tohoto důvodu je důležité, aby pacienti – nebo spíše klienti – byli předem vhodně informováni. Často je třeba podat informaci tak, aby očekávání bylo spíše menší – tak, aby se dotyčný necítil rozčarován výsledkem. Pokud je toto řešeno, většina lidí je s novým vzhledem spokojena. ...

V této oblasti se objevují stejné problémy, především s nebezpečím krvácení a infekce, jako v každé jiné oblasti chirurgie a obecně požadavky na preventivní opatření a lékařskou bezpečnost jsou stejně striktní.

Technicky náročně

Estetická chirurgie může být technicky náročná a mezi úspěchem a neúspěchem je často tenká dělící čára.

I proto je důležité mít velké zkušenosti z plastické chirurgie z běžných nemocnic dříve, než člověk sám zahájí samostatnou privátní praxi. Výměnu zkušeností je však možno uskutečňovat oběma směry.“

Vydání z 2. května 1986 rovněž přineslo rozhovor s Dr. R. s titulkem „Vždy budou nespokojení pacienti“, ve kterém stálo:

„Nemohu se k těmto případům vyjádřit, částečně proto, že jsem vázán obecně povinnou mlčenlivostí, částečně proto, že neznám podrobnosti případů. Mohu pouze říci, že i v plastické chirurgii, stejně jako v jiných oblastech chirurgie, existuje určitá míra neúspěchu a vždy budou nespokojení pacienti.“

To sděluje Dr. (R) pro Bergens Tidende ve svém vyjádření ke stížnostem tří žen.

«Komplikace ve formě ztvrdlých prsou ... se přihodí asi mezi 15 – 20 % všech operací prsou a riziko krvácení a infekce je u plastické chirurgie stejné, jako u jiných druhů operací. Rád bych však zdůraznil, že všichni pacienti jsou předem informováni o možných nebezpečích a o skutečnosti, že výsledek operace není vždy tak úspěšný, jak by očekávali», říká Dr. R., který dále podtrhuje, že tři nespokojené pacientky jsou relativně malým počtem ve srovnání s velkým rozsahem jeho činnosti v průběhu uplynulých let.“

Podle tvrzení třetí žadatelky při níže uvedeném řízení před vyšším soudem, když byl Dr. R. tázán v souvislosti s uvedeným rozhovorem, požádala ho, aby se vyjádřil ke stížnostech všech tří žen, a informovala ho, že ho zprostily mlčenlivostí. Odpověděl, že je vázán obecnou povinností mlčenlivosti, která trvá bez ohledu na pacientův souhlas. Dr. R. v řízení popřel tvrzení třetí žadatelky a prohlásil, že si je absolutně jist, že ho neinformovala o tom, že ho pacientky zbavily povinnosti mlčenlivosti.

16. Dne 14. května 1986 Bergens Tidende otiskl dva články, které se vyjadřovaly k dříve otištěným kritickým materiálům.

V prvním článku s titulkem „Tisk – pranýř současnosti“, K. Thueová připomněla historii honů na čarodějnice ve středověku a přirovnala novinářskou zprávu v Bergens Tidende o úctech mezi Dr. R. a jeho nespokojenými pacientkami k novodobému honu na čarodějnice, který koná tisk. Zdůraznila, že doktor nemohl odpově-

dět, neboť povinnost mlčenlivosti mu brání, aby se odvolal na velkou skupinu pacientů, kteří jsou spokojeni, a nemohl uvést, že tito tvoří převážnou většinu jeho klientů.

Druhý článek napsal R. Steinsvik pod názvem „Každý případ má dvě strany“ a uvedl:

„Jsme znepokojeni nedávnými útoky na praxi Dr. R. Jsme skupina třiceti osob, společně máme to, že jsme nebo jsme byli pacienti doktora R. Jsme spokojeni s léčbou a rovněž se službami a péčí, které se nám dostalo po chirurgickém zákroku i v průběhu dalšího léčení.

Každý případ má dvě strany a doufáme, že těmito slovy jsme přesvědčili i o svém názoru na lékaře i o jeho zkušenostech.“

D. Administrativní stížnost bývalých pacientů Dr. R.

17. Po zveřejnění článků v Bergens Tidende sedmáct bývalých pacientů podalo u zdravotnických orgánů stížnost na Dr. R. Dne 8. října 1986 pan Eskeland, znalec jmenovaný pro zhodnocení situace, došel k závěru, že není důvod kritizovat chirurgickou péči Dr. R. o pacienty. Pan Eskeland prohlásil, že komplikace, kterých se stížnost týkala, jsou v chirurgii obvyklé a čas od času k nim dochází, avšak nemají souvislost s pochybeními v činnosti Dr. R.

V jednom případě kritizoval Dr. R. za to, že odcestoval do zahraničí, aniž informoval nedávno operovaného pacienta. Pan Eskeland zjistil, že při srovnání velkého počtu pacientů ošetřených Dr. R., přibližně 8000 v období mezi rokem 1975 až 1986, je počet podaných stížností nízký. S ohledem na to, že články publikované v Bergens Tidende vyzývaly bývalé pacienty Dr. R., aby podali stížnost, je překvapující, že jich nebylo více.

18. Dne 3. listopadu 1986 se zdravotní ředitelství rozhodlo nepodnikat žádné další kroky, neboť došlo k závěru, že Dr. R. se nedopustil profesní chyby.

E. Proces pro pomluvu zahájený Dr. R.

19. Po zveřejnění novinových článků měl Dr. R. méně pacientů a dostal se do finančních obtíží. V dubnu 1989 musel ukončit praxi.

20. V mezidobí, 22. června 1987, podal Dr. R. žalobu pro pomluvu proti žadatelům a požadoval náhradu škod. Rozsudkem z 12. dubna 1989 Městský soud v Bergenu nařídil žadatelům, aby zaplatili Dr. R. celkem 1 369 500 NOK na náhradu peněžitě a nepeněžitě škody a na náklady. Soud konstatoval, že ekonomické ztráty Dr. R. by dosáhly několika milionů korun a hodnocení bylo provedeno na základě volné úvahy. Soud zjistil, že jakkoli byla kritika Dr. R. provedena nevhodným způsobem a zničila důvěru veřejnosti v jeho schopnosti chirurga, přesto si ji zavinil sám hlavně svým chováním. Soud proto považoval za odpovídající snížit požadovanou náhradu o více než 75 %.

21. Jak žadatelé, tak Dr. R. se proti rozsudku odvolali k Vyššímu soudu v Gulatingu. Soud rozhodl ve prospěch žadatelů, když mimo jiné uvedl:

„Po provedení dokazování Vyšší soud konstatuje, že články v podstatě korektně popisují zážitky žen tak, jak je samy prožily. Jako svědkyně působily dojmem, že články v novinách jejich tvrzení zmírnily. Vyšší soud je shledává věrohodnými a nemá důvod nevěřit, že jejich subjektivní zážitky odpovídají tomu, co se skutečně stalo – jinými slovy, měly důvody pro své pocity tak, jak byly v novinách popsány. Vyšší soud se neopírá výlučně o prohlášení těchto tří žen. Prokázáno je rovněž, že mnoho žen kontaktovalo noviny s podobnými příběhy. Poté, co byl publikován článek z 3. května 1986 spolu s výzvou N. H. k ženám, aby se sjednotily k podání žaloby, byl získán kontakt na mnohem více žen. Vyšší soud shledává, že těchto žen byl více než sto. Tento názor je založen především na výpovědích druhého a třetího žadatele a N. H. a některých z těchto žen, které rovněž svědčily před Vyšším soudem. Tyto svědkyně jsou však pouze menší částí všech žen, které kontaktovaly Bergens Tidende a N. H. Celkem čtrnáct nespokojených žen vypovědělo stejně jako manžel jedné ze žen. Jde o téměř stejný příběh, který se ve výpovědích opakuje znovu a znovu: došlo ke komplikacím nebo výsledek byl špatný a následná péče Dr. R. byla pocítována jako neuspokojivá, prováděná s malým zájmem, nervozitou a neochotou. Několik žen prohlásilo, že Dr. R. zřejmě neměl pochopení pro jejich duševní i fyzickou bolest a nepohodlí. Některé z nich měly pocit, že Dr. R. by se raději omezil jen na operaci a nestaral se o vhodnou pooperační léčbu. Některé z žen se domnívaly, že pooperační péče Dr. R. možná nebyla vhodná. Několikrát se opako-

valo, že mnoho žen bylo dotčeno spěchem Dr. R., pokud šlo o finanční stránku – chtěl platbu předem, nebyl ochoten přijmout šeky a nedal účet bez výslovné žádosti.

Na základě výše uvedeného Vyšší soud považuje za prokázané, že Dr. R. provozoval svou praxi způsobem, který vedl u žen, které měly komplikace, k zážitkům navozujícím oprávněný pocit špatné péče, obavy z poskytnuté léčby a v několika případech měly důvod ke strachu vyvolanému chováním Dr. R. Dále Vyšší soud shledává, že zážitky popsané v článku z 2. května 1986 jsou vzorkem těch, které mělo mnoho jiných žen.

Vyšší soud tedy konstatuje, že ženy, o kterých se zmiňuje článek z 2. května 1986, nebyly zvláště citlivé a neměly přehnaná očekávání, ale jejich příběhy jsou střízlivým a rozumně subjektivním vyličením toho, co se stalo. S ohledem na dostupné informace o stížnostech dalších žen Vyšší soud rovněž shledává, že nejde o záležitost jednoho nebo dvou mimořádných vybočení. Pokud jde o Dr. R., lze považovat za dostatečně prokázané, že velmi často, když se stalo něco, co vyžadovalo zvláštní pozornost po operaci, se choval nevhodně. Nelze říci, že se choval nevhodně ve většině případů nebo v jejich velkém množství. Jde asi o menší počet případů. A je nutno zdůraznit, že nebylo řečeno nic, co by prokazovalo, že chyba byla na straně Dr. R. jakožto chirurga.

Je nutno zdůraznit, že nebylo řečeno nic, co by prokazovalo, že chyba byla na straně Dr. R. jakožto chirurga. Ale skutečnost, že v určitém počtu případů se Dr. R. choval nevhodně, je základem pro dovolenou kritiku, která byla v novinách zveřejněna. Je třeba se odvolat na výše uvedené právo veřejnosti a zákazníka na informace a na jejich právo nezúčastnit se pro svou bezpečnost. Je třeba zdůraznit, že lidé, kteří kontaktovali Bergens Tidende na počátku, tak učinili v reakci na článek z 5. března 1986, ve kterém byla praxe Dr. R. popsána bez zmínky o jejích stinných stránkách. Bergens Tidende prohlašuje, že na základě článku z 5. března cítil povinnost, aby zazněla i kritika, což považuje Vyšší soud za pochopitelné.

Dne 3. května 1986 Bergens Tidende publikoval článek, ve kterém N. H. popisovala své vlastní zážitky z léčby na klinice Dr. R. a vyzývala ženy v podobné situaci, aby se spojily k soudnímu řízení proti doktorovi. Vyšší soud má za prokázané, že stejným způsobem jako u tří žen v článku z 2. května zážitky N. H. byly popsány korektně a její subjektivní pocity byly odůvodněně podloženy tím, co se stalo. To samé se týká popisu zážitku «dvacetileté dámy z Bergenu» ze dne 5. května. Vyšší soud rovněž s uspokojením konstatuje, že to, co bylo řečeno téhož dne o telefonních hovorech pro N. H. («Telefonická bouře ...») je pravdivé. ...

Pokud jde o vyličení zážitků žen, to, co bylo popsáno v Bergens Tidende, je ve své podstatě pravdivé. Z jejich osobních zážitků lze získat obrázek, jak by léčba u Dr. R. mohla dopadnout, a to nejen výjimečně.

Nejdramatičtější část prohlášení, kterou Dr. R. napadl, je důrazná zpráva o výsledcích léčby u Dr. R. kde jsou uvedeny výrazy jako «znetvoření, zničený život, zmrazení» a podobně. Je zcela zřetelné, že tato prohlášení popisují výsledky léčby u Dr. R. Avšak nic v nich nenaznačuje, že Dr. R. je neschopný chirurg. Lze předpokládat, že čtenáři novin jsou si vědomi, že špatný výsledek operace nemusí být důsledkem nedostatečné zručnosti chirurga. Žaloba tvrdí, že použití výrazů jako «zničený, znetvořený» apod. navozuje činnost, která vede ke zničení a znetvoření, a čtenář proto okamžitě věří, že nějaká osoba – v tomto případě Dr. R. – je takovou činností vinná. Vyšší soud toto neshledává a z lingvistického hlediska lze považovat tato prohlášení za tvrzení, která se výlučně vztahují k objektivnímu výsledku.

Další otázkou je, zda tato prohlášení jsou zavádějící, protože vyvolávají dojem, že následky jsou závažnější, než tomu skutečně je. Vyšší soud neshledává, že by tomu tak bylo v tomto případě – zejména, pokud si uvědomuje, že se diskutuje o způsobu podání zprávy o subjektivních názorech žen. «Znetvořený» v tomto případě znamená ošklivé poznamenání něčího těla a podle názoru Vyššího soudu žena, která tento výraz použila podle Bergens Tidende, k tomu měla dobrý důvod. Totéž lze říci o «zmrazení». Předpokládejme, že zničený lze chápat jako příliš silný výraz, který však lze ospravedlnit v případě ženy, jejíž prsa mají velké jizvy nebo jsou převislá, tvrdá nebo citlivá na dotek. V tomto ohledu je třeba posoudit nejen dopad na vztah s manželem, ale i jiné aspekty – je nutno si představit, co to znamená nemoci obejmout vlastní dítě nebo vnouče z důvodu tvrdých nebo citlivých prsou. Podle zjištění soudu na základě svědeckých výpovědí toto patřilo k mnoha důvodům, pro které použil deník takové výrazy.

Tyto výroky nelze považovat za vedoucí k přímému zpochybnění chirurgických dovedností Dr. R. a Bergens Tidende rovněž netvrdil, že zde tyto dovednosti nebyly. Jak jednotlivá prohlášení, tak články ve svém souhrnu vyznívají tak, že je sporné, zda Dr. R. vždy poskytl standardní lékařskou péči. Ve světle informací byla tato otázka zcela na místě, několik žen ji položilo a kdokoli si přečte samotný popis skutečnosti, může si ji jistě také položit. Nelze proto považovat za nezákonné, že Bergens Tidende tuto otázku otevřel.

Dr. R. si rovněž stěžuje, že Bergens Tidende proti němu vedl skutečnou kampaň a pronásledoval ho. Vyšší soud se nedomnívá, že jde o tento případ. Zejména se deník mohl oprávněně domnívat, že každá žena by si měla dvakrát rozmyslet, než vyhledá konzultaci u Dr. R., a napsat články s tímto vědomím. ...

Ve stručnosti lze názor Vyššího soudu shrnout následovně:

V praxi Dr. R. se vyskytl nezanedbatelný počet případů špatné následné péče a chování a podobných problémů, což dalo mnoha ženám důvodný základ pro rozčarování a pocit špatné péče. Vyšší soud opírá toto hodnocení důkazů především o shodná prohlášení žen před soudem. Bergens Tidende měl právo o tom psát a opakovat subjektivní názory žen na léčbu. Deník to učinil způsobem, který byl ve všech podstatných náležitostech korektní. Pokud novinové články mohly vyvolat dojem, že jsou důvody zpochybňovat profesionální schopnosti Dr. R., nešlo o více než podezření, které jeho chování dostatečně odůvodňovalo a o kterém je proto správně podat zprávu. Pokud to vedlo k finančním ztrátám Dr. R., je to založeno na obzvlášť citlivé podstatě jeho činnosti.

Žadatelé jsou proto zproštěni povinnosti platit náhradu škody a Vyšší soud se nebude zabývat rozsahem finančních ztrát Dr. R.

Dále Vyšší soud neshledává důvod pro přiznání nároku na náhradu nepeněžitě škody a s odkazem na výše uvedené neshledává, že by některé z vyjádření Bergens Tidende o Dr. R. bylo nezákonné."

22. Dr. R. se proti výše uvedenému rozhodnutí odvolal k Nejvyššímu soudu. Ve svém podání tvrdil, že rozhodnutí městského soudu bylo v podstatě správné, pouze nemělo dojít ke krácení satisfakce na základě nedostatků z jeho strany. Podle jeho názoru i kdyby bylo přijato hodnocení důkazů k zanedbání péče a následků, které provedl Vyšší soud, mělo by to pouze zanedbatelný vliv na výši náhrady. Mimo jiné tvrdil, že novinové články vedly k jeho veřejné popravě jakožto plastického chirurga tím, že výrazně zdůraznily neúspěšné operace a čtenáři získali dojem, že je neschopný. Dále mu nebyla dána řádná možnost na kritiku odpovědět dříve, než byly články zveřejněny. Podle jeho názoru byl žalovaný očividně nedbalý.

Žadatelé zdůraznili, že napadené novinové články se týkaly především situace velkého počtu žen, se kterými byl deník v kontaktu, přímo nebo nepřímo, a které si stěžovaly na nedostatečnou péči a následky po neúspěšné operaci. Články sdělovaly pocity žen a jejich frustraci tak, jak ji samy svými slovy vyjádřily. Zda je Dr. R. dobrý nebo špatný chirurg, nebylo rozhodující.

23. Dne 22. prosince 1992 odvolací senát Nejvyššího soudu zamítl odvolání co do hodnocení důkazů Vyšším soudem ohledně nedostatečné péče Dr. R. a následků způsobených jeho pacientkám a připustil odvolání ohledně zbylého nároku.

24. Ve svém rozhodnutí z 23. března 1994 Nejvyšší soud rozhodl ve prospěch Dr. R. a přiznal mu náhradu škod a výdajů v celkové výši 4 709 861 NOK. Soudce Backer prohlásil, mimo jiné, jménem jednomyslného senátu:

„Úvodem konstatuji, že noviny samozřejmě mají právo zdůraznit sporné aspekty kosmetické chirurgie a doložit tato tvrzení informací o nešťastných příhodách. Mají rovněž právo kriticky poukázat na činnost individuálního chirurga a zde musí mít novináři široký prostor pro možné subjektivní úvahy. Avšak nepochybně nesprávně

né faktické informace negativního charakteru je třeba považovat za pomlouvačné. Skutečnost, že noviny pouze opakují obvinění jiných osob, není v souladu s ustálenou rozhodovací praxí v zásadě omlouvou.

Proto bude nezbytné posoudit obsah jednotlivých článků ve vztahu k právní úpravě pomluvy. Při výkladu článků je třeba vyjít z toho, jaký dojem učiní jako celek na běžného čtenáře, neboť podstatně větší důraz je kladen na titulky a úvod než na samotný text, psaný normálním písmem. Vyšší soud vyšel z úvahy, že zvláště zaujatý čtenář si podrobně přečte celou reportáž a tím získá vyváženější názor oproti čtenáři, který reportáž pouze přelétne. Shledávám obtížným přikládat této úvaze zvláštní význam. Dokonce i ti, kteří si přečtou celou reportáž, budou snadno ovlivněni hodnocením obsaženým v titulcích, atd. Dále, reportáž se obrací k celé veřejnosti a tak ovlivní celou lékařovu pověst. Na rozdíl od Vyššího soudu se nedomnívám, že lze obecně předpokládat, že si čtenáři budou vědomi toho, že špatný výsledek operace nemusí být nutně důsledkem nedostatečné zručnosti chirurga. ...

Novinová zpráva z 2. května 1986 byla založena na pozitivních článcích z 5. března a komentářích, které noviny obdržely od nespokojených pacientů. Popisovala situaci tří žen, které podstoupily operaci prsou s vložením silikonových implantátů a následně měly problémy. Na straně jedna je titulek přes dva sloupce «Zkrášlení skončilo znetvořením», doložený obrázkem ženských prsou znetvořených jizvami. V popisku bylo napsáno: «Zaplatily jsme tisíce korun a jediné, čeho jsem dosáhly, je znetvoření a zničený život.» Uvnitř novin byla vyhrazena reportáži celá jedna stránka. Titulek přes sedm sloupců tvrdí: «Ženy poznamenané kosmetickou chirurgií na celý život.» Ten samý obrázek jako na první straně sahá přes pět sloupců. Pod obrázkem je napsáno: «Ohromné jizvy, svraštělá prsa a dlouhý, bolestivý zánět jsou výsledkem kosmetické chirurgie u této ženy.» Článek začíná třemi podtitulky, ve kterých stojí:

«Zaplatila jsem 6000 NOK a jediné, co jsem získala, bylo poškození.»

«Mírně řečeno hořce lituji. Jsem doživotně zničena a nikdy to již nebudu já.»

«Bolest byla nesnesitelná. Během několika dní jsem se změnila v ustrašený, třesoucí se uzlíček nervů a myslela jsem si, že zemřu.»

Z prohlášení žen v článku vyplývá, že kontaktovaly Dr. R. v důsledku zánětu a dalších komplikací a že byly nešťastné z toho, jaká jim byla poskytnuta péče. Chápu to tak, že se to týká jak služby, tak výsledku léčení.

Na konci strany je rozhovor s Dr. R. s titulem «Vždy budou nespokojení pacienti». V průběhu řízení tvrdil třetí žadatel, že dne 30. dubna kontaktoval Dr. R. a požádal ho, aby se vyjádřil, s tím, že tři ženy prohlásily, že ho zprostily povinné mlčenlivosti. Avšak s odvoláním na tuto povinnost Dr. R. komentář k případům odmítl.

Na konci strany je dále rozhovor s jiným specialistou v kosmetické chirurgii ... s titulem «Náročná formy chirurgie – malý rozdíl mezi úspěchem a neúspěchem».

Následujícího dne, 3. května 1986, se objevil nový článek. Na titulní straně byl titulek přes dva sloupce: «Žaloba proti doktorovi přes prsa.» Uvnitř novin je titulek přes pět sloupců: «Zahajte řízení s doktorem.» Bývalá pacientka N. H. v něm vysvětluje své zkušenosti podobné těm, které byly předchozího dne zveřejněny. Vyzývá osoby ve stejné situaci, aby se sjednotily proti Dr. R. Je zde rovněž rozhovor s hlavním okresním lékařem, který prohlašuje, že nespokojení pacienti si u něj mohou stěžovat. Dále se zde objevuje článek na pět sloupců s titulem: «Doktor musí vydat účty.» Zde je uvedeno tvrzení, že Dr. R. pravděpodobně požadoval platby, aniž by za ně vydal účty.

V článku se tvrdí, že by to mohlo zajímat daňové úřady a orgány sociálního zabezpečení.

V článku z 5. května 1986 se objevuje na titulní straně jednosloupcový titulek «12 000 NOK – zničená prsa».

Titulek uvnitř se opakuje přes sedm sloupců s malým dodatkem, který se nevztahuje k jeho obsahu. Zde žena vysvětluje, jak podstoupila dvě operace prsou u Dr. R. se špatným výsledkem. Dále je zde titulek přes čtyři sloupce «Kontrola je fakticky nemožná», kterou následuje rozhovor s vrchním okresním daňovým inspektorem. Přes dva sloupce zasahuje článek v rámu s titulem «Telefonická bouře: takový rozsah, že jsem nemohla spát». N. H. zde vypráví o svých telefonátech s množstvím žen, které vyprávěly silné příběhy o svých zkušenostech s Dr. R.

V člancích ze 7. května 1986 to pokračuje. Na titulní straně je titulek přes čtyři sloupce «Telefonická bouře od operovaných osob». Dále je zde dvousloupcový obrázek jednoho z prsů bývalé pacientky G. S., jehož podstata tkví v tom, že, kromě znetvořujících žizev, nebyly vyňaty stehy. Uvnitř novin je titulek přes pět sloupců «Telefonická bouře v důsledku kritiky módního doktora. Neměla jsem tušení, že nás je tolik.»

N. H. připomíná v rozhovoru, že hovořila nejméně s padesáti osobami, které všechny mohou sdělit své hrozné zážitky. Tři z těchto případů jsou uvedeny. Dále je zde tříslopuccový obrázek prsou G. S. K tomu patří titulek přes čtyři sloupce «G. S. (28) byla operována v roce 1984. Stehy ještě nejsou vyňaté.» Článek vysvětluje, že se obrátila na ordinaci Dr. R. po operaci, aby jí byly vyndány stehy, ale bylo jí řečeno, ať tak učiní sama, neboť nejsou k dispozici příslušné kleštičky. Dále je zde článek s titulkem přes tři sloupce «Pravděpodobně žádné vyšetřování», ve kterém je rozhovor s prokurátorem.

V posledním článku z 9. května je na titulní straně zveřejněn čtyřsloupcový titulek: «Doktor přes prsa je vyšetřován». V článku je uvedeno, že na základě podnětu zdravotního ředitele bude zdravotní ředitelství ihned kontaktovat šéflékaře okresu, aby zahájil podrobné vyšetřování Dr. R. a jeho činnosti, a noviny se zabývají otázkou, zda lékař může přijít o licenci. Uvnitř novin se téže věci dotýká čtyřsloupcový titulek. Dále je zde podobný titulek «Nemohou nic dělat: advokát A. H. z Norské lékařské společnosti sděluje novinám, že společnost nemůže přezkoumávat stížnosti na výkon lékařské praxe, ale pouze stížnosti, které se týkají lékařova chování a jednání s pacienty».

První otázkou, která se naskýtá při posuzování série článků, je, zda kritika Dr. R. může mít charakter obvinění a jaký může být její obsah. Na jedné straně Dr. R. tvrdí, že je obviněn z nedbalého výkonu činnosti a nedostatků v jeho práci chirurga jsou kladeny na první místo. Na druhé straně žalovaní tvrdí, že kritika se netýká této věci, ale vztahuje se k nedostatečně informovanosti, péči a následné léčbě, která je součástí celkové léčebné péče. Vyšší soud došel k závěru, že byly předloženy důkazy prokazující nedostatky v péči a následné léčbě. Vzhledem k tomu, že v této části rozsudku bylo odvolání co do hodnocení důkazů zamítnuto. Nejvyšší soud je vázán hodnocením, které provedl Vyšší soud.

Články se týkají situace žen, které měly pooperační komplikace nebo se původní operace nepovedla. Pociťují bezradě díky výsledkům léčby a stěžují si na neochotu a nedostatek péče ze strany Dr. R., pokud šlo o nápravu.

Podle mého názoru novinové články jsou současně značným útokem na kvalifikaci Dr. R. jakožto kosmetického chirurga, aniž berou dostatečně v úvahu obvyklé riziko neúspěšných operací. Tvrzení, že ženy byly znetvořeny a zničeny na celý život, zejména v člancích z 2. května 1986, které stanoví tón ostatních článků. Lze těžko chápat jinak, než že se značně odvolávají na výsledky léčby, jejíž podstatnou součástí je chirurgický zákrok. Tímto způsobem články rovněž pochopili okresní šéflékař, zdravotní ředitelství a profesor E. Od počátku se zdá, že noviny jsou téhož názoru. V úvodníku z 12. května 1986 vyjadřují uspokojení z toho, že zdravotnické úřady zevrubně prozkoumají «doktora přes prsa z Bergenu», aby «vyjasnily, zda použité léčebné metody byly v souladu s profesními standardy». Od této chvíle je zjevné, že by články mohly zcela zničit jeho praxi. Lze si také položit otázku, zda serií novinových článků ohledně Dr. R. lze vyložit jinak, než že odrážejí názor deníku na činnost chirurga, která zahrnuje i nedbalost, kterou je nutno zveřejnit.

Za těchto okolností – na rozdíl od Vyššího soudu – jsem došel k závěru, že články obsahují obvinění Dr. R., že vykonával svou chirurgickou činnost nedbale – obvinění, které musím považovat za nesprávné.

Další otázkou je, zda výsledek pomluvy nelze, ze zvláštních důvodů, považovat za nezákonný. Mezi jiným se noviny odvolávají na svou zvláštní povinnost upozornit spotřebitele a na skutečnost, že obvinění Dr. R. jako celek, pokud se týká nevhodné léčby, bylo do značné míry pravdivé, Dr. R. však kritizoval způsob, jakým noviny případ zpracovaly, a dále se odvolal na článek 249 odst. 2 trestního zákona.

Pokud noviny vnesou tak silnou kritiku, jako tomu bylo v tomto případě, domnívám se, že Dr. R. měl mít možnost potřebné obrany. Nebránila tomu žádná otázka času. Při dotazu 30. dubna se Dr. R. nemohl ke konkrétním případům vyjádřit, aniž by byl zproštěn samotnými pacientkami dodržování povinné mlčenlivosti, a ne-

bylo jeho povinností, aby je sám za tímto účelem kontaktoval. Rovněž shledávám, že třetí žadatel – a deník – musejí být kritizováni za nedostatečnou vyváženost článků a za použití příliš silných a do jisté míry zavádějících výrazů. Skutečnost, že třetí žadatel citoval tázané, není omluvou pro naprosté přehlížení práva Dr. R. na ochranu soukromí.

Je pochopitelné, že postoj žen byl na základě jejich zážitku subjektivní a silně emocionální. Jinou otázkou je však zpřístupnit jejich prohlášení velké skupině čtenářů, kteří očekávají, že nejméně podstatná část bude podložena objektivní pravdou. I když noviny mají důvodně širokou svobodu projevu, aby mohly plnit svou úlohu ve společnosti, musím dojít k závěru, že tato hranice byla překročena. ... Nevidím důvodu pro projednávání problematiky podle článku 249 § 2.

Tvrzení, že hlavní obsah obvinění byl prokázán, je založeno na hodnocení důkazů Vyšším soudem, pokud jde o nedostatečnou péči a její následky.

Hodnocení důkazů Vyšším soudem k tomuto bodu lze najít v poznámkách na několika stránkách jeho rozsudku, zvláště na stranách 11 až 14. Na str. 12 soud prohlásil:

«Na základě výše uvedeného Vyšší soud považuje za prokázané, že Dr. R. provozoval svou praxi způsobem, který vedl u žen, které měly komplikace, k zážitkům navozujícím oprávněný pocit špatné péče, obavy z poskytnuté léčby a v několika případech měly důvod ke strachu vyvolanému chováním Dr. R.»

Dále na str. 13 prohlásil:

«Pokud jde o Dr. R., lze považovat za dostatečně prokázané, že se velmi často, když se stalo něco, co vyžadovalo zvláštní pozornost po operaci, choval nevhodně. Nelze říci, že se choval nevhodně ve většině případů nebo v jejich velkém množství. Jde asi o menší počet případů. A je nutno zdůraznit, že nebylo řečeno nic, co by prokazovalo, že chyba byla na straně Dr. R. jakožto chirurga.»

Za těchto okolností docházím k závěru, že podstatné části obvinění, která jsou obsažena v člancích, které se týkají Dr. R., nebyly dokázány, protože údajné nedostatky v chirurgické činnosti, jak jsou uvedeny v člancích, jasně zastihují nedostatky v péči a následné léčbě. Dále, obvinění jsou nezákonná.

Podle mého názoru nelze pochybovat, že v důsledku článků utrpěl Dr. R. vedle nepeněžitě škody i značné finanční ztráty. Bylo by zvláštní, kdyby jeho klinika přežila velmi negativní komentáře v tisku. Z obchodního hlediska je kosmetická chirurgie velice citlivá na vše, co by mohlo otrávit důvěrou potenciálního pacienta v operujícího lékaře.

Zalování si tohoto museli být vědomi.

Výpočet ztrát Dr. R. zahrnuje mnoho nejistých veličin. Za žádných okolností se nemohl spoléhat na to, že povede prosperující a výnosnou praxi kosmetického chirurga po zbytek života až do penze. Dokonce neutrální, objektivní a ze všech hledisek přiměřená kritika by pro něj byla velice škodlivá. ...

Dr. R. má nárok na náhradu podle paragrafu 3 až 6 zákona o náhradě škod z roku 1969 (zákon č. 26 z 13. června 1969) od prvního žadatele z důvodu škody, ztráty budoucího příjmu a utrpení. Pokud jde o následně uvedené dva body, soud má široké diskreční právo v souladu s právní úpravou. Je však třeba vzít i u prvního bodu v úvahu chování Dr. R. ...

Došel jsem k závěru, že náhradu způsobené škody, tj. ztrátu příjmu a úroky od roku 1986 do vydání tohoto rozsudku, je třeba stanovit v částce 2 000 000 NOK. Pokud jde o další nároky na náhradu škody předložené Dr. R., mám za to, že na základě zásady přiměřenosti je třeba je stanovit ve výši 200 000 NOK.

Náhrada na ztrátě budoucího výdělku se přiznává ve výši 500 000 NOK. Dále je první žadatel povinen zaplatit náhradu nepeněžitě škody ve výši 1 000 000 NOK. Při stanovení výše náhrady soud přihlédl k výjimečnému tlaku, kterému byl Dr. R. vystaven velice dlouho dobu díky sérii článků.

Náhrada nepeněžitě škody, kterou uhradí druhý a třetí žadatel, se stanoví ve výši 25 000 NOK pro každého.

Závěrem Nejvyšší soud nařídil prvnímu žadateli, aby zaplatil Dr. R. 929 861 NOK, a druhému a třetímu žadateli, aby mu zaplatili po 15 000 NOK na náklady spojené s vnitrostátními procesy, a stanovil úroky na náklady vzniklé Dr. R. před městským soudem. V souladu s tímto rozhodnutím první žadatel zaplatil ještě 218 728 NOK a druhý a třetí žadatel každý po 4383 NOK.

II. Příslušné domácí právo a praxe

25. Podle norského práva o pomluvách existují tři druhy odpovědi na nezákonné pomluvy, zejména pokuta podle ustanovení trestního zákona, rozhodnutí podle článku 253 tohoto zákona, který prohlašuje pomlouvačné prohlášení za neplatné a neúčinné, a rozhodnutí podle zákona o náhradě škod z roku 1969 (zákon č. 26 z 13. června 1969), kterým se nařídí zaplatit náhradu poškozené straně. Pouze podle posledně uvedeného zákona se rozhodovalo v tomto případě.

26. Paragrafy 3 – 6 výše uvedeného zákona stanoví:

„Osoba, která poškodila jinou osobu na etí nebo jejím soukromí, v případě, že se dopustila nedbalostí nebo jsou splněny podmínky pro udělení pokuty, zaplatí náhradu způsobené škody a takovou náhradu na ztrátě budoucího výdělku, která se soudy jeví odůvodněná s přihlédnutím ke stupni nedbalosti a k ostatním okolnostem. Lze rovněž nařídít zaplatit takovou náhradu nepeněžitě škody, kterou soud považuje za přiměřenou.

Pokud došlo k porušení práva formou tiskového materiálu a osoba jednající v zastoupení vlastníka nebo vydavatele tiskoviny odpovídá za škodu podle prvního odstavce, pak rovněž vlastník nebo vydavatel jsou povinni zaplatit náhradu. Totéž se vztahuje na náhradu uloženou podle prvního odstavce, pokud soud nerozhodne, že existují zvláštní důvody k vyvinění.“

27. Podmínky pro stanovení odpovědnosti žalovaného za pomluvu jsou dále stanoveny v kapitole 23 trestního zákona, články 246 a 247:

„Článek 246.

Každá osoba, která slovně nebo jednáním nezákonně pomluví jinou osobu, nebo její právní nástupce bude potrestán pokutou nebo vězením v délce do šesti měsíců.

Článek 247.

Každá osoba, která slovně nebo jednáním poškodí nebo může poškodit dobré jméno a pověst jiné osoby nebo ji vystaví zašti, opovržení nebo ztrátě důvěry, která je nezbytná pro výkon povolání nebo podnikání, nebo její právní nástupce bude potrestán pokutou nebo vězením v délce do jednoho roku.

Pokud je pomluva spáchána tiskem nebo vysíláním nebo za jiných zvláště přitěžujících okolností, lze udělit trest odnětí svobody v délce do dvou let.“

28. Použití článku 247 je omezeno požadavkem na nezákonnost vyjádření. Toto je výslovně stanoveno v článku 246, zatímco výklad Nejvyššího soudu stanoví tento požadavek i pro článek 247.

V civilním případě, který se týkal novinové zprávy o soudním líčení, Nejvyšší soud rozhodl pro noviny s odvoláním na výhradu zákonnosti, dokonce i když napadená tvrzení byla pomlouvačná. Rozhodl při stanovení rozsahu tohoto omezení, že je třeba zejména zvážit, zda případ byl důležitý pro veřejnost, je třeba přihlédnout k podstatě problémů a k povaze účastníků. Rovněž je nutno zhodnotit kontext a okolnosti, za kterých byla prohlášení učiněna. Je rovněž velmi důležité, zda novinová zpráva byla předložena střízlivě a vyváženě s cílem vyjasnit subjektivní i objektivní stránku případu (Norsk Retstidende 1990, str. 636, 640).

29. Další omezení použití článku 247 stanoví článek 249 takto:

“1. Trest podle článků 246 a 247 se neuloží v případě, že je prokázána pravdivost obvinění .....

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

30. Na jednání dne 9. listopadu Vláda požádala, stejně jako ve svých písemných podáních, aby Soud rozhodl, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

31. Žadatelé zopakovali svou žádost, aby Soud rozhodl, že článek 10 Úmluvy byl porušen, a poskytl jim spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 10 Úmluvy

32. Žadatelé tvrdili, že rozhodnutím Nejvyššího soudu z 23. března 1994, které požadovalo, aby zaplatili Dr. R. přibližně 4,7 milionů norských korun na náhradu škody a nákladů, neoprávněně zasáhlo do jejich práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

33. Soud má za to, a strany to rovněž nezpochybnily, že napadené opatření bylo „zásahem veřejné moci“ do práva žadatelů na svobodu projevu, jak je zaručena prvním odstavcem článku 10, tento zásah byl „předepsán zákonem“, a to paragrafy 3 – 6 zákona o náhradě škod z roku 1969 (viz odstavce 25 – 29 výše), a sledoval zákonný účel ochrany „práv nebo pověstí jiných osob“. Splnil tak dvě ze tří podmínek oprávněnosti stanovených druhým odstavcem článku 10.

Spor v tomto případě se týká třetí podmínky – zda zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

A. Argumenty stran před Soudem

I. Žadatelé

34. Žadatelé tvrdili, že zatímco Vyšší soud rozhodl ve prospěch Bergens Tidende, protože pravdivě tlumočil reakce bývalých pacientů Dr. R., Nejvyšší soud, aniž by zpochybnil nebo přezkoumal tento podstatný závěr, rozhodl ve prospěch žalobce a z úplně jiného důvodu. Nebyl schopen přesně vymezit alespoň jeden pojem, ale odvolal se na všeobecné a poněkud vágní tvrzení o „dojmu“, který získá běžný čtenář, a chybně vyložil jako hlavní cíl novinářské zprávy v Bergens Tidende zničení důvěry veřejnosti v profesionální schopnosti Dr. R. Své rozhodnutí založil na nepodloženém předpokladu, že zprávy v novinách byly rozhodným útokem na jeho chirurgické profesionální schopnosti v přímém slova smyslu, ačkoli v člancích za tímto účelem nic nebylo. Naopak již první zkoumaný novinový výtisk obsahoval dva články, které objasňovaly, že neúspěch v chirurgii není vždy důsledkem nedodržení předepsaného postupu.

Podle jejich názoru jediná rozumná interpretace článků, která je ostatně potvrzena rozhodnutím Vyššího soudu, je ta, že noviny se pokusily předložit svým čtenářům pravdivě zpracovanou informaci obdrženu od mnoha pacientek, které měly duševní a tělesné obtíže v důsledku léčení na klinice Dr. R. Ze závěrů Vyššího soudu vyplývá, že noviny prokázaly, že existují důkazy opodstatňující kritiku Dr. R. za příběhy pacientek, které předložily noviny, jsou pravdivé. Jemné rozlišení, které provedl Nejvyšší soud mezi na jedné straně pravdivým vyličením nespokojeností pacientek s následnou péčí a léčbou Dr. R. po chirurgickém zásahu a na druhé straně „nezákonným“ vyličením údajné chirurgické neschopnosti, bylo ve skutečnosti neudržitelné.

V důsledku vytvoření výše uvedeného rozlišení Nejvyšší soud požadovalo, aby podložená tvrzení žadatelů byla jednoznačně dokázána.

35. Žadatelé zdůraznili, že jejich případ se týká nejen svobody tisku zabývat se záležitostmi veřejného zájmu, ale i svobody žen vyjádřit se ke své vlastní situaci a pocitům. To lze efektivně učinit pouze prostřednictvím médií. Problémy zvětšování a zpeňování prsou jsou velmi intimního rázu a pro mnoho žen by nebylo snadné o nich diskutovat, dokonce jen s blízkými přáteli a rodinou. Je proto nutné, aby tuto informaci zpřístupnila média. Pokud by Bergens Tidende o věci nepodal zprávu, velký počet čtenářů by se nedozvěděl o nepříjemných zkušenostech velkého počtu pacientů Dr. R. a více žen by trpělo. Nelze pochybovat o tom, že tiskové zprávy o problémech, které se týkají lidského zdraví, vyžadují značnou ochranu podle článku 10 Úmluvy. Je třeba přihlídnout i k souvislostem publikovaných článků, pečlivému novinářskému prošetření před zveřejněním a ke skutečnosti, že dotčené ženy byly reprezentativním výběrem z osob, které noviny kontaktovaly. Dále, napařené články se nedotkly soukromí Dr. R. jakožto osoby, ale týkaly se pouze jeho profesní činnosti.

36. Žadatelé dále tvrdili, že s ohledem na pravdivý popis reakcí žen nelze noviny kritizovat za způsob, jakým záležitost předložily. Vydání z 2. května 1986 popsalo celou situaci žen, spolu s o odpovědi Dr. R. a s rozhovorem s hlavním chirurgem největší nemocnice v Bergenu, ze kterého bylo jasné, že špatná péče, které se ženám dostalo, nebyla důsledkem chirurgického zákroku neodpovídajícího standardu. Reakce a zkušenosti ženy byly předloženy vyváženým způsobem.

Dále podle názoru žadatelů nebylo správné tvrdit, že Dr. R. neměl možnost vyjádření z důvodu své povinnosti mlčenlivosti. Novináři Dr. R. opakovaně kontaktovali, aby získali jeho vyjádření. Jeho tehdejší právník mu poradil, aby nekomentoval tvrzení vznesená pacienty, neboť si připravoval základ pro následný soudní proces. Dr. R. se tedy vyjádřil o obecných rizicích kosmetické chirurgie, avšak jeho postoj „bez komentáře“ ke konkrétním případům nemohl umlčet noviny. V každém případě by jeho vyjádření nemělo žádné důsledky, neboť Vyšší soud, který později podrobně přezkoumal jeho jednání na klinice, rozhodl pro žadatele.

37. Podle názoru žadatelů dokonce i kdyby bylo možno přijmout výklad článků provedený Nejvyšším soudem, fakta tohoto případu ukazují, že lékařské výsledky byly špatné u velkého počtu bývalých patientek Dr. R. a jeho kritika byla důvodná. Kromě toho žadatelé jednali v dobré víře v souladu s novinářskou etikou.

38. Závěrem žadatelé zdůraznili, že rozhodnutí nejvyššího soudu přiznat Dr. R. částky dosahující výše téměř 5 000 000 NOK – vůbec nejvyšší finanční trest, který byl kdy norským soudem uložen v případě pomluvy – zmrazilo svobodu tisku v Norsku.

39. Na základě předcházejících úvah žadatelé požádali Soud, aby rozhodl, že odpovědný stát překročil své právo volného zhodnocení, které je nutno v tomto případě ohraničit, a porušil jejich právo na svobodu projevu zaručené článkem 10 Úmluvy.

2. Vláda

40. Vláda zdůraznila, že tento případ se týká vysoce nactiutruhačných obvinění proti soukromníkovi, nikoli veřejnému činiteli. Články veřejně „popravily“ Dr. R. jako kosmetického chirurga a jejich důsledkem bylo zničení jeho praxe plastického chirurga a jeho soukromého života. Výklad Nejvyššího soudu, že články jsou rozhodným útokem na odborné schopnosti Dr. R. jakožto chirurga, byl dostatečně podpořen prostým čtením článků a byl zcela odůvodněn v souladu s diskrečním právem vnitrostátních soudů v těchto záležitostech. Tvrzení žadatelů, že obvinění se omezila na nedostatek péče a následky, je neudržitelné. Vyjádření publikovaná 2. května 1986 zasáhla Dr. R. obviněním, kterému se nedalo uniknout, že je neschopný chirurg, což bylo ještě zřetelnější z článků z 3. května 1986, které vyzývaly k právnímu postihu lékaře. Sporná kritika zasáhla do hloubky jeho odbornou pověst a zničila veřejnou důvěru v něj jako plastického chirurga. Zatímco nedostatky v péči a následně léčbě mohly být snadno napraveny, nedostatečná chirurgická zručnost byla mnohem závažnější a tvoří trvalý nedostatek chirurgovy odborné činnosti.

41. Tvrzení o tom, že Dr. R. provozoval svou chirurgickou činnost nepřipustným způsobem, nejsou hodnotícími tvrzeními, ale skutečnými podezřeními, která vyžadují důkazy. Avšak žadatelé neprokázali, že došlo k nesprávnému chirurgickému postupu ani v jednom ze zvláštních případů, které byly v člancích uvedeny.

42. Protože Bergens Tidende nepodnikl žádné kroky k tomu, aby nechal Dr. R. zbavit povinné mlčenlivosti, neměl tento odpovídající možnost obrany proti obviněním. Noviny rovněž nevyšetřily, zda obvinění byla podložena.

43. Vláda dále zpochybnila, že by nespokojenost vyjádřená pacientkami byla záležitostí veřejného zájmu. Obvykle takové stížnosti jsou záležitostmi výlučně mezi lékařem a jeho pacienty. Ve srovnání s asi 8000 pacientů, které Dr. R. operoval, počet pacientů, kteří vystoupili, je bezvýznamný. Pouze sedmáct pacientů si stěžovalo šéflékaři okresu a pět z nich svou stížnost později stáhlo. S jednou výjimkou, která se spíše než samotného chirurgického zákroku týkala špatné následné péče, šéflékař okresu došel k závěru, že stížnosti jsou neodůvodněné. Stížnosti jednotlivých pacientů na Dr. R. nejsou záležitostmi veřejného zájmu z důvodu ochrany spotřebitelů. Není v zájmu zákazníků, aby byli špatně informováni, ale aby dostávali spolehlivé informace založené na odpovídajícím průzkumu. Informace o špatném výkonu chirurgické praxe nebyla novinami ověřena a byla nepřesná, proto nepřinesla žádnou zdravotní problematiku ve veřejném zájmu.

44. Cílem zveřejnění nebylo přispět k probíhající debatě o kosmetické chirurgii, ale spíše zahájit masivním útokem pronásledování Dr. R. nepříznivým vyličením jeho služeb, včetně chirurgické činnosti.

45. Žadatele je nutno kritizovat, jak uvedl Nejvyšší soud, za nedostatečně vyvážený způsob zpravodajství a za používání zbytečně silných a do jisté míry zavádějících výrazů.

46. Podle názoru Vlády omezení svobody projevu žadatelů je nemohlo odradit od toho, aby se zúčastnili debaty ve věci oprávněného veřejného zájmu. Bylo by bývalo možné, aby noviny informovaly o rizicích kosmetické chirurgie bez toho, aby útočily na konkrétního chirurga. Dokonce i kdyby rozšíření informace o činnosti konkrétního chirurga mohlo být v zájmu ochrany spotřebitelů oprávněné, přesto je nutno vnitrostátním orgánům ponechat širokou míru volného uvážení, pokud jde o prostředky ochrany takových zájmů.

47. Za těchto okolností nelze náhradu škody, přiznanou Nejvyšším soudem pouze v jedné třetině požadovaného nároku, považovat za přehnanou. Podle názoru Vlády nelze zásah považovat za neodpovídající sledovanému účelu a byl v demokratické společnosti nezbytný. Vláda požádala Soud, aby rozhodl, že k porušení článku 10 Úmluvy v tomto případě nedošlo.

B. Hodnocení Soudu

1. Obecné zásady

48. V souladu s vytvořenou a ustálenou judikaturou Soudu je svoboda projevu jedním z nejdůležitějších institutů demokratické společnosti a jednou ze základních podmínek jejího pokroku a plné realizace každého jednotlivce. Podle odstavce 2 článku 10 se vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou přijímány příznivě nebo považovány za neúčinné nebo neutrální, ale vztahuje se i na to, co je útočné, šokující nebo rušivé. Takové jsou požadavky plurality, tolerance a volnomyšlenkářství, bez nichž není „demokratické společnosti“. Jak je zakotveno v článku 10 § 2, tato svoboda má své přesně vymezené výjimky. Jakýkoli požadavek na její omezení musí být přesvědčivý.

Zjištění „nezbytnosti v demokratické společnosti“ vyžaduje, aby Soud stanovil, zda „zásah“, na který je podána stížnost odpovídal „naléhavé společenské potřebě“, zda byl úměrný sledovanému zákonnému účelu a zda důvody vnitrostátních orgánů k jeho odůvodnění jsou právně významné a dostačující (viz rozsudek ve věci *Sunday Times v. Spojené království* /č. 1/ z 26. dubna 1979, řada A, č. 30, str. 38, § 62). Při stanovení, zda tato „potřeba“ existuje a jaká opatření mají být přijata k jejímu uspokojení, je vnitrostátním orgánům ponechána určitá míra volného uvážení. Toto právo uvážení není neomezené, ale je v Evropě nerozlučně spjata s dohlížecí

funkci Soudu, jehož úlohou je s konečnou platností rozhodnout, zda omezení je slučitelné se svobodou projevu, jak ji chrání článek 10 Úmluvy (viz nedávné rozsudky *Bladet Tromso a Stensaas v. Norsko* /GC/, č. 21980/93, § 58, ECHR, 1999–III a *Nilsen a Johnsen v. Norsko* (GC), č. 23118, § 43, ECHR 1999–VIII).

49. Soud dále připomíná důležitou úlohu, kterou plní tisk v demokratické společnosti. Jakkoli nesmí překročit určité mantinely, zejména ve vztahu k pověsti a právům jiných osob a potřebě nezveřejňovat důvěrné informace, jeho povinností je rozšiřovat – způsobem, který je v souladu s jeho povinnostmi a odpovědností – informace a myšlenky, jejichž rozšiřování je ve veřejném zájmu (viz rozsudek ve věci *Jersild v. Dánsko* z 23. září 1994, řada A, č. 298, str. 23 – 24, § 31, rozsudek ve věci *De Haes a Gijssels v. Belgie* z 24. února 1997, Záznamy 1997–I, str. 233 – 34, § 37 a výše uvedený rozsudek *Bladet Tromso a Stensaas*, § 59). Dále, Soud si je vědom i skutečnosti, že novinářská svoboda v sobě zahrnuje i případně použití určitého stupně nadsázky nebo dokonce provokace (viz rozsudek ve věci *Prager a Oberschlick v. Rakousko*⁹ z 26. dubna 1995, řada A, č. 313, str. 19, § 38 a výše uvedený rozsudek *Bladet Tromso a Stensaas*, § 59). V případech, jako je tento, vnitrostátní hranice volné úvahy je dána zájmem demokratické společnosti na tom, aby umožnila tisku vykonávat hlavní úlohu „hlídacího psa“ tím, že rozšiřuje důležité informace ve veřejném zájmu (viz výše uvedený rozsudek *Bladet Tromso a Stensaas*, § 59).

50. Při výkonu dohledu není úkolem Soudu zaujímat místo vnitrostátních orgánů, ale podle článku 10 přezkoumat pod zorným úhlem celého případu rozhodnutí, které přijaly v rámci své volné úvahy (ibidem, § 60).

2. Použití výše uvedených zásad

51. Soud na počátku zjišťuje, že napadené články, které shrnuly osobní zkušenosti mnoha žen podstoupivších kosmetický zákrok, se týkaly důležité stránky lidského zdraví a jako takové se zabývaly vážnými problémy ve veřejném zájmu (srov. rozsudek ve věci *Hertel v. Švýcarsko* z 25. srpna 1998, Zprávy 1998 – VI, str. 2330, § 47). V tomto ohledu nemůže Soud přijmout námitky Vlády, že stížnosti několika pacientů ohledně poskytnuté léčby u určitého chirurga jsou záležitostí mezi lékařem a jeho pacienty a nikoli záležitostmi, o které by se zajímala širší veřejnost. Soud rovněž nemůže souhlasit s tím, že by skutečnost, že články nebyly součástí širší debaty o problematice kosmetické chirurgie, ale byly speciálně zaměřeny na léčebné postupy určité kliniky, znamenala, že články se netýkají záležitostí, které jsou obecně ve veřejném zájmu. V této souvislosti Soud poznamenává, že články se týkaly stížností na nepříjemnou léčebnou péči na soukromé klinice kosmetické chirurgie, kterou v Bergenu provozoval Dr. R., který podle důkazů odpovídal za více než 8000 provedených operací v období několika let, a jako takové se týkaly ochrany zákazníka v místním i národním měřítku. Dále je třeba zveřejnění těchto článků zkoumat na základě článku publikovaného v *Bergens Tidende* asi o dva měsíce dříve, který popisoval práci Dr. R. a výhody kosmetické chirurgie. Jak Vyšší soud zdůraznil, šlo o reakci na tento článek, který popisoval příznivě činnost Dr. R., aniž by jakkoli vyzval ženy, které podstoupily zákrok u Dr. R., aby ihned deník kontaktovaly.

52. Pokud, jako v tomto případě, opatření přijatá vnitrostátními orgány mohou odvrátit tisk od rozšiřování informací ve veřejném zájmu, Soud musí pečlivě zhodnotit přiměřenost těchto opatření (viz výše uvedené rozhodnutí ve věci *Jersild*, str. 25 – 26, § 35).

53. Soud však dále konstatuje, že článek 10 Úmluvy nezaručuje zcela neomezenou svobodu projevu, a to ani ve vztahu k tiskovým zprávám o důležitých věcech veřejného zájmu. V souladu s ustanoveními § 2 článku je

⁹Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strassbourgu – přílohový sešit XVIII/99, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 15974/90, str. 2.

výkon této svobody spjat s „povinností a odpovědností“, které se vztahují rovněž na tisk. Jak Soud uvedl ve výše zmiňovaném rozhodnutí *Bladet Tromsø a Stensaas* (§ 58), tyto „povinnosti a odpovědnost“ získávají na významu v okamžiku, kdy, jako v tomto případě, se dotýkají pověstí jednotlivců a narušují „práva jiných“. Protože nedílnou součástí výkonu práva na svobodný projev jsou právě „povinnosti a odpovědnost“, článek 10 zaručuje ochranu novinářům v souvislosti se zpravodajstvím o záležitostech veřejného zájmu v případě, že jednají v dobré víře, aby předložili přesné a spolehlivé informace v souladu s novinářskou etikou (viz rozsudek *Goodwin v. Spojené království* z 27. března 1996, *Zprávy 1996–II*, str. 500, § 39 a *Fressoz a Roire*¹⁾ v. Francie, GC, č. 29183/95, § 54, ECHR 1999–I).

54. Napadené články se převážně skládaly ze zpravodajství o vysoce kritických vyjádřeních mnoha žen, které byly bývalými pacientkami Dr. R., o tom, co prožily. Soud poznamenává, že kritika Dr. R. vyjádřená v článkách byla do značné míry národními soudy shledána oprávněnou a národní soudy rovněž shledaly, že tato podložená kritika významně a nepříznivě ovlivnila jeho odbornou pověst. Vyšší soud poté, co provedl široké dokazování včetně výpovědi čtrnácti nespokojených žen, shledal tyto ženy věrohodnými, noviny podaly v podstatě přesný obraz jejich vlastních zkušeností a k nedostatků v péči a následné léčbě na klinice Dr. R. došlo v „nikoli nevýznamném počtu“ případů. Vyšší soud považoval za prokázané, že Dr. R. provozoval svou praxi takovým způsobem, že mnoho žen s komplikacemi mělo takové zážitky, které jim poskytovaly oprávněné důvody k pocitu špatné péče, strachu z poskytnuté léčby a v některých případech se cítily napadeny chováním Dr. R. Dále Vyšší soud shledal, že zážitky popsané v článcích ze 2. května 1986 byly reprezentativním vzorkem zážitků mnoha jiných žen.

55. Odvolací senát Nejvyššího soudu poté odmítl odvolání Dr. R. proti zhodnocení důkazů provedenému Vyším soudem a proti nálezů ve věci nedostatečné péče a následné léčby. Nejvyšší soud tedy prohlásil, že se cítí tímto zhodnocením vázán. Rozdílný názor mezi Vyším soudem a Nejvyšším soudem se týkal otázky, zda články sdělovaly běžnému čtenáři nejen to, že Dr. R. byl vinen špatnou pooperační péčí v případech, kdy došlo ke komplikacím, ale i to, že nepovedené operace prsou, které byly v článcích vylíčeny a doprovázeny fotografiemi, jsou výsledkem chirurgické neschopnosti Dr. R. Zatímco Vyšší soud byl toho názoru, že jakkoli jazyk zprávy byl dramatický, v prohlášeních nebylo nic, co by napovídalo o nedostatečné chirurgické dovednosti, podle názoru Nejvyššího soudu taková prohlášení, jako že ženy byly „znetvořeny“ a „doživotně zničeny“, nelze chápat jinak, než že se vztahují k výsledkům léčby, kdy je kritizován chirurgický prvek, a tudíž vedou k obvinění, že Dr. R. provozoval svou chirurgickou činnost nedbale.

Soud sice akceptuje přijatelnost názoru Nejvyššího soudu a dále postupuje na základě předpokladu, že tento názor byl správný, avšak nepovažuje za nutné řešit spor mezi vnitrostátními soudy o tom, jakým způsobem by si běžný čtenář vykládal novinové články. Jeho úlohou je spíše určit, při posouzení napadených článků v širší souvislosti s celkovým zpravodajstvím *Bergens Tidende*, zda opatření uplatněná Nejvyšším soudem včetně podstatné náhrady škod byla přiměřená zákonnému účelu, k jehož ochraně sloužila.

56. Soud považuje za velmi důležitou skutečnost, že v předloženém případě nejen výpovědi žen o jejich léčbě u Dr. R. byly zcela správné, ale i to, že noviny je přesně zaznamenaly. Je pravda, jak již poukázaly vnitrostátní soudy, že se vyjádřily názorně a ostře a jejich výrazy tvořily titulky k novinovým článkům. Avšak použité výrazy odrážely pochopitelný pocit žen ve vztahu k vzhledu jejich prsou po neúspěšné kosmetické chirurgii tak, jak to ukázaly doprovodné fotografie. Navíc v žádném z článků není nic o tom, že by neuspokojivé výsledky byly důsledkem nedbalého chirurgického zákroku Dr. R. Tento smysl si vyvodil Nejvyšší soud nikoli z použitých výrazů, ale z celkového vyznění článků, jejichž hlavní dopad však tkví v pravdivém tvrzení, že Dr. R. nesplnil své povinnosti kosmetického chirurga, protože neposkytl vhodnou nebo přiměřenou péči po zákroku, aby napravit výsledky neúspěšných operací. Při čtení článků jako celku Soud nemůže dojít k závěru, že tvrzení by byla přehnaná nebo zavádějící.

¹⁾Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strashbourgu – přílohový sešit XXII/2000. Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 29183/95, str. 2.

57. Soud dále nemůže přijmout názor, že zprávy o zážitcích žen postrádaly odpovídající vyváženost. Je pravdou, že žádající deník výslovně v článcích neobjasnil, že příběhy žen nelze brát tak, že hovoří o nedostatečné chirurgické zručnosti Dr. R. Soud však připomíná, že novinové zpravodajství založené na rozhovorech je jedním z nejdůležitějších prostředků, které umožňují, aby tisk plnil svou podstatnou úlohu „hlídacího psa“. Způsoby objektivního a vyváženého zpravodajství se mohou značně lišit, mimo jiné závisejí i na typu sdělovacího prostředku. Nepřislouží ani Soudu a ani vnitrostátním soudům, aby svými názory nahrazovaly posouzení tisku, jaké zpravodajské metody mají novináři použít (viz výše citované rozhodnutí ve věci Jersild, str. 23 – 25, § 31 a 34). Dále Soud poznamenává, že vydání Bergens Tidende s napadeným článkem z 2. května 1986 obsahovalo, na stejné straně jako napadený článek také článek s názory jiného kosmetického chirurga, který zdůraznil, že mezi úspěchem a neúspěchem v technicky náročném odvětví kosmetické chirurgie je jen malá dělící čára, dále zde byl i rozhovor se samotným Dr. R., který upozorňoval na skutečnost, že ke komplikacím dochází v 15 – 20 % všech operací prsou a pacientky byly o možných nebezpečích informovány předem. Je třeba také konstatovat, že v dalším vydání ze dne 14. května 1986 Bergens Tidende zveřejnil dva další články, které Dr. R. hájily – v jednom z nich jeho bývalí pacienti vyjádřili spokojenost s poskytnutou léčbou včetně služeb a péče po zákroku a při následné léčbě.

58. Nejvyšší soud považoval za významnou skutečnost, že Dr. R. neměl možnost vhodné obrany, neboť 30. dubna 1986, kdy byl osloven, nemohl nic prohlásit ohledně konkrétních případů, aniž by byl samotnými pacientkami zbaven povinné mlčenlivosti. Žadatelé prohlásili, že třetí žadatel sdělil Dr. R., že pacientky souhlasily s tím, že ho zprostí povinné mlčenlivosti. To však zpochybnil Dr. R. sám. Soud nepovažuje za potřebné řešit tento spor, neboť i kdyby Dr. R. tuto informaci nedostal, Soud neshledává, že by Dr. R. nebyla poskytnuta možnost účinně se hájit. V tomto ohledu Soud zjišťuje, jak je výše uvedeno, že Dr. R. byl požádán o vyjádření ke tvrzením v rozhovorech v novinách. Dr. R. se obecně vyjádřil k předneseným stížnostem. Dále, nic nenapovídá tomu, že Dr. R. podnikl nějaké kroky k tomu, aby zjistil, zda pacientky, které již zveřejnily podrobnosti o svých případech, měly nějaké námítky k jeho vyjádřením ohledně jejich stížností. Za těchto okolností, kdy Soud uznává, že Dr. R. žádnou takovou povinnost neměl, nemůže však Soud souhlasit s tím, že Dr. R. byla odepřena možnost účinně se hájit.

59. Soud připouští, že zveřejnění článků mělo závažné důsledky pro výkon praxe Dr. R. Avšak jak výslovně uznaly vnitrostátní soudy, oprávněná kritika jeho péče po zákroku a následné léčby by v každém případě jistě měla za následek výrazné škody na jeho odborné pověsti. Úloha Dr. R. nebyla omezena pouze na samotnou chirurgii, ale zahrnovala všechny aspekty kosmetické chirurgie.

60. Ve světle výše uvedeného Soud nemůže rozhodnout, že nepochybný zájem Dr. R. na ochraně jeho odborné pověsti postačoval k tomu, aby převážil nad důležitostí zájmu veřejnosti, aby tisk svobodně rozšiřoval informace o záležitostech, které se dotýkají veřejnosti. Stručně řečeno, důvody, které uvedl odpovědný stát, jsou sice právně významné, avšak nedostačují k tomu, aby prokázaly, že napadený zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“. Soud má za to, že nebylo dosaženo odpovídající přiměřenosti mezi omezeními, která uvalil svými opatřeními Nejvyšší soud na právo žadatelů na svobodu projevu, a sledovaným zákonným účelem.

K porušení článku 10 Úmluvy tedy došlo.

II. Použití článku 41 Úmluvy

61. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přízná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

62. Žadatelé nepožadovali náhradu nepeněžitě škody, neboť byli toho názoru že samotný náleží Soudu o porušení bude dostatečným spravedlivým zadostiučiněním. Jako náhradu peněžitě škody však požadovali náhradu za hospodářskou ztrátu, kterou utrpěli v důsledku rozhodnutí Nejvyššího soudu z 23. května 1994, kdy první žadatel musel zaplatit Dr. R. 4 848 598 NOK a oba další žadatelé po 44 383 NOK.

63. S ohledem na náleží Soudu o porušení Vláda požadovaný nárok nezpochybnila.

64. Soud s uspokojením konstatuje příčinnou souvislost mezi požadovanou škodou a shledaným porušením Úmluvy a přiznává celý nárok.

B. Náklady a výdaje

65. Žadatelé nepožadovali náhradu žádných nákladů a výdajů v souvislosti s řízením před orgány Úmluvy, ale požadovali nahradit 263 450 NOK, 303 245 NOK a 312 250 NOK na náklady a výdaje, které jim vznikly před městským soudem, Vyšším soudem a Nejvyšším soudem.

66. Rovněž tento požadavek žadatelů Vláda nezpochybnila.

67. Soud s uspokojením konstatuje, že náklady a výdaje byly potřebné a nezbytné v souvislosti se snahou získat nápravu nebo zabránit záležitosti, která se stala porušením Úmluvy, a byly co do výše odpovídající. V souladu se svými zásadami zakotvenými v judikatuře Soud přiznává žadatelům celou požadovanou částku.

C. Úroky vzniklé během řízení před orgány Úmluvy

68. Žadatelé dále žádali jednoduchý úrok poskytovaný v rozhodné době vnitrostátními obchodními bankami v přibližně průměrné výši v rozsahu od 4 do 6 % z částek, které zaplatili na náhradu škody a vnitrostátní výdaje a náklady.

69. Vláda tento nárok zpochybnila, neboť ho považovala ho za přehnaný.

70. Soud shledává, že k nějaké peněžní ztrátě skutečně muselo dojít v obdobích, která uplynula mezi platbou různých částek, a dále vznikly i náklady do doby, než Soud nyní přiznal spravedlivé zadostiučinění (viz výše uvedené rozhodnutí ve věci Bladet Tromso a Stensaas, § 83, a výše uvedené rozhodnutí ve věci Nilsen a Johnsen, § 65). Na základě zásady přiměřenosti a s přihlédnutím k míře inflace v Norsku v příslušném období Soud přiznává v tomto nároku prvnímu žadateli 740 000 NOK a druhému a třetímu žadateli po 5700 NOK.

D. Úrok z prodlení

71. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra v Norsku ke dni přijetí tohoto rozhodnutí činí 12 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy,

2. Potvrzuje, že odpovědný stát je povinen zaplatit žadatelům ve lhůtě tří měsíců ode dne vydání rozsudku

- a) na náhradu peněžité škody
i) 4 848 589 (čtyři milióny osm set čtyřicet osm tisíc pět set osmdesát devět) norských korun prvnímu žadateli,
ii) 44 383 (čtyřicet čtyři tisíc tři sta osmdesát tři) norských korun druhému a třetímu žadateli.

b) na náhradu nákladů a výdajů 878 945 (osm set sedmdesát osm tisíc devět set čtyřicet devět) norských korun všem žadatelům dohromady.

c) na dodatečné úroky

- a) 740 000 (sedm set čtyřicet tisíc) norských korun prvnímu žadateli,
b) 5700 (pět tisíc sedm set) norských korun druhému a třetímu žadateli.

3. Stanoví, že běžný roční úrok ve výši 12 % ročně je splatný v případě prodlení po uplynutí uvedené tříměsíční lhůty až do úplného zaplacení.

4. Odmítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a podle ustanovení 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu vyhlášeno v písemné formě dne 2. května 2000.

S. DOLLÉOVÁ
tajemnice

N. BRATZA
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
25. dubna 2000
VĚC P.
(Rozsudek ve věci P. versus Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva (Třetí sekce), zasedající jako Senát, kteří tvořili následující soudci: J.- P. Costa, předseda, L. Loucaides, P. Kūris, S. Tulkensová, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, H. S. Greveová, a dále S. Dolléová, tajemnice sekce, po neveřejném zasedání, které se konalo ve dnech 4. května 1999 a 6. dubna 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl vyvolán stížností č. 31315/96 proti České republice, podanou u Evropské komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) panem S. P. (dále jen „stěžovatel“), německé národnosti, dne 25. března 1993. Stěžovatele zastupuje C. Pinkerneil, advokát v Mnichově. Vládu České republiky (dále jen „Vláda“) zastupuje její zmocněnec E. Slavík.

Německá vláda poté, co byla informována vedoucím kanceláře Soudu o svém právu účastnit se řízení (článek 36 § 1 Úmluvy a ustanovení 36 § 1 Jednacího řádu Soudu), toto právo nevyužila. Stížnost se týkala vazby stěžovatele a jeho trestního stíhání v České republice.

2. Dne 3. prosince 1997 Komise rozhodla oznámit stížnost dotčené Vládě a účastníci řízení předložili poté svá stanoviska.

3. Stížnost byla postoupena Soudu dne 1. listopadu 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).

4. Stížnost byla přidělena Třetí sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce byl ustaven Senát k posouzení případu (článek 27 § 1 Úmluvy) podle ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu.

5. Rozhodnutím ze dne 4. května 1999 Senát prohlásil stěžovatelovu stížnost za přípustnou, co se týče údajného porušení jeho práva, zaručeného článkem 5 § 3 Úmluvy, na soud v přiměřené lhůtě nebo propuštění během řízení a práva, zaručeného článkem 6 § 1 Úmluvy, na přiměřenou délku soudního řízení. Zbytek stížnosti, týkající se mimo jiné údajné nespravedlnosti soudního řízení a údajného neposkytování adekvátní lékařské péče v průběhu stěžovatelovy vazby, Senát prohlásil za nepřípustný.

Téhož dne Senát rozhodl, že není nutné svolávat veřejné jednání.

6. Následně účastníci předložili řadu dokumentů buď na žádost předsedy Senátu, nebo z vlastní iniciativy.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Zvláštní okolnosti případu

7. Dne 5. září 1991 Zemský soud Mnichov I vydal příkaz k zatčení stěžovatele, který byl v Německu obviněn z podvodu a padělání listin. Příkaz uváděl, že stěžovatel byl již dříve odsouzen za podobné trestné činy, že zkušební doba jeho podmíněného odsouzení dosud neuplynula a že stěžovatel odjel z Německa do Prahy.

8. Dne 10. prosince 1992 české orgány vzaly stěžovatele do vazby pro účely vydání do Německa.

9. Dne 14. dubna 1993, zatímco byl ve vydávací vazbě, české orgány obvinily stěžovatele z podvodu, protože vydal dva nekryté šeky na 891 412 DEM a 682 139 DEM. Dne 23. dubna 1993 Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) převedl stěžovatele z vydávací vazby do vazby pro účely trestního stíhání. V rozhodnutí bylo uvedeno, že stěžovatel byl již stíhán a odsouzen za podobné trestné činy v minulosti, že je cizím státním příslušníkem, který se vyhýbal trestnímu řízení v Německu, a že mu v České republice hrozí vysoký trest odnětí svobody. Městský soud proto pokládal stěžovatelovu vazbu za nutnou podle § 67 písm. a) a § 68 trestního řádu.

10. Dne 26. dubna 1993 stěžovatel podal stížnost k Vrchnímu soudu proti rozhodnutí o vzetí do vazby. Zejména tvrdil, že soud, který se zabýval jeho případem v Německu, byl ochoten ho propustit na kauci a zastavit trestní stíhání proti němu a že peníze, které investoval v České republice, jsou zárukou proti jeho útěku. Stěžovatel se odvolával i na své zdravotní problémy.

11. Dne 7. května 1993 Vrchní soud zamítl stížnost stěžovatele s odkazem na důvody uvedené v rozhodnutí soudu prvního stupně. Následně došlo ve stěžovatelově případě k následujícím relevantním událostem a přijetím rozhodnutí.

A. Rozhodnutí o prodloužení vazby stěžovatele

12. Dne 21. června 1993 městský soud prodloužil stěžovatelovu vazbu do 23. srpna 1993. Soud konstatoval, že v jednání nelze pokračovat, protože rakouské úřady dosud neposkytly informace o stěžovatelově účtu v rakouské bance.

13. Dne 7. srpna 1993 na žádost městského prokurátora městský soud prodloužil stěžovatelovu vazbu do 23. října 1993. Městský soud konstatoval, že rakouské úřady dosud neposkytly vyžádané informace o bankovním účtu stěžovatele, že tyto informace představují stěžejní důkaz a že je také nutno vyslechnout další svědky obhajoby. Městský soud dále konstatoval, že stěžovatel byl ve styku s osobami mimo vězení prostřednictvím radiostanice, kterou měl nezákonně v cele. Soud dospěl k závěru, že další vazba stěžovatele je nezbytná podle § 67 písm. b) trestního řádu pro nebezpečí ovlivňování svědků.

14. Stěžovatel podal proti usnesení stížnost. Namítal, že dosavadní důkazy dokládají jeho nevinu a zdůrazňoval své zdravotní problémy. Stížnost byla zamítnuta Vrchním soudem dne 15. září 1993.

15. Dne 12. dubna 1995 Nejvyšší soud ČR na návrh nejvyššího státního zástupce prodloužil stěžovatelovu vazbu do 23. srpna 1995. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že stěžovatelova vazba je stále nezbytná podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Poukázal na složitost případu a na nebezpečí, že se stěžovatel bude trestnímu řízení vyhýbat, a vyslovil názor, že jeho propuštění by mohlo zmařit účel trestního řízení.

16. Dne 9. srpna 1995 Nejvyšší soud prodloužil vazbu stěžovatele do 23. února 1996. Konstatoval, že stěžovatel je stíhán pro závažné trestné činy a jeho propuštění by zmařilo trestní stíhání, protože je německým státním občanem, proti němuž bylo vzneseno obvinění také v Německu. Nejvyšší soud pokládal stěžovatelovu vazbu za nezbytnou podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu.

17. Dne 12. února 1996 Vrchní soud prodloužil vazbu stěžovatele do 30. června 1996. Nezjistil žádné neodůvodněné průtahy v řízení před městským soudem a pokládal jeho délku za odůvodněnou zejména složitostí případu, přetížením městského soudu a řízením o stížnosti pro porušení zákona, kterou mezitím podal z podnětu stěžovatele ministr spravedlnosti (viz odst. 54).

18. Dne 15. února 1996 podal stěžovatel proti tomuto rozhodnutí Vrchního soudu stížnost. Uvedl, že v Praze bydlí od roku 1990, že má v České republice nemovitý majetek a že jeho manželka je českou státní občankou.

19. Dne 7. března 1996 Nejvyšší soud tuto stížnost zamítl. Nejvyšší soud dospěl k názoru, že důvody uváděné Vrchním soudem jsou relevantní a dostatečné.

20. Dne 14. května 1996 Vrchní soud prodloužil stěžovateli vazbu do 30. září 1996. Konstatoval, že případ byl předán 3. května 1996 odvolacímu soudu a že první jednání bylo nařizováno na 31. července 1996, tj. na první volný termín, který měl soud k dispozici. Vrchní soud zastával názor, že další vazba stěžovatele je nezbytná ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.

21. Ve dnech 27. května a 6. června 1996 podal stěžovatel stížnost proti tomuto rozhodnutí.

22. Dne 19. června 1996 Nejvyšší soud stížnost zamítl s tím, že stěžovatelova vazba je nutná proto, aby se zabránilo tomu, že se stěžovatel bude vyhýbat trestnímu stíhání.

B. Žádosti o propuštění na svobodu podané stěžovatelem

23. Dne 18. června 1993 stěžovatel podal žádost o propuštění na svobodu podle § 72 odst. 2 trestního řádu. Tvrdil, že jeho jednání nebylo trestným činem.

24. Dne 24. června 1993 městský soud žádost zamítl. Soud konstatoval, že důvody pro stěžovatelovu vazbu uvedené v předchozích rozhodnutích i nadále trvají. Městský soud poukázal na stěžovatelovu osobní situaci a vyslovil názor, že částka 1 000 000 Kč, kterou stěžovatel nabídl za své propuštění na peněžitou záruku, nepředstavuje dostatečnou záruku pro zajištění stěžovatelovy účasti v řízení před soudem.

25. Dne 4. srpna 1993 Vrchní soud zamítl stěžovatelovu stížnost a vyloučil možnost jeho propuštění na peněžitou záruku v této fázi řízení.

26. Dne 25. října 1993 stěžovatel opět požádal o propuštění na svobodu. Poukazoval zejména na to, že je držen ve vazbě již několik měsíců, že trpí cukrovkou a že všichni svědci v řízení proti němu již byli vyslechnuti. Stěžovatel dále uvedl, že on i jeho rodina mají stále bydliště v Praze a že nemá v úmyslu vyhýbat se trestnímu řízení. Nabídl složit záruku ve výši 1 000 000 Kč.

27. Dne 12. listopadu 1993 městský soud žádost zamítl. Konstatoval, že za trestný čin, z něhož byl stěžovatel obviněn, mu hrozí trest odnětí svobody od pěti do dvanácti let. Soud připomněl, že stěžovatel již uprchl z Německa, čímž se vyhnul jinému trestnímu řízení. Proto soud pokládal jeho vazbu za nezbytnou ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.

Městský soud dále připomněl, že v minulosti se stěžovatel údajně podílel na podvodných transakcích v Německu, a dospěl k závěru, že by mohl spáchat další podobné trestné činy. Proto pokládal stěžovatelovu vazbu za nezbytnou také podle § 67 písm. c) trestního řádu.

Městský soud konečně konstatoval, že osoby ve vazbě mají nárok na stejnou zdravotní péči jako jiné osoby a že zdravotní stav stěžovatele jako takový není relevantním důvodem pro jeho propuštění z vazby.

28. Dne 22. listopadu 1993 stěžovatel podal stížnost proti rozhodnutí městského soudu, kterou doplnil ve dnech 29. listopadu a 21. prosince 1993.

29. Dne 21. prosince 1993 Vrchní soud tuto stížnost zamítl. Konstatoval, že vazba stěžovatele je nezbytná ve smyslu § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Stejně jako Městský soud, ani Vrchní soud nepokládal částku 1 000 000 Kč za dostatečnou záruku, že se stěžovatel nebude vyhýbat trestnímu řízení nebo nebude pokračovat v trestné činnosti.

30. Dne 3. ledna 1994 podal stěžovatel další žádost o propuštění z vazby. Dne 14. února 1994 nabídl soudu záruku ve výši 15 miliónů Kč. Stěžovatel prohlásil, že on i jeho rodina mají bydliště v Praze, že mu ve vězení není poskytována adekvátní lékařská péče a že jeho obvinění jsou nepodložená.

31. Městský soud zamítl žádost dne 28. února 1994. Znovu připomněl, že stěžovatel uprchl z Německa, kde byl obviněn z podvodného jednání, a že v řízení před městským soudem v Praze byl obviněn z podvodu, když vystavil dva nekryté šeky v celkové výši odpovídající částce 28 400 000 Kč. Soud dále uvedl s odvoláním na zprávu policie, že stěžovatel není formálně přihlášen k pobytu v České republice. Soud došel k závěru, že by se stěžovatel mohl vyhýbat trestnímu řízení a pokračovat v trestně činnosti.

Městský soud konečně vyjádřil svou ochotu propustit ze zdravotních důvodů stěžovatele na záruku, pokud by složil peněžitou záruku ve výši 30 miliónů Kč. Soud připomněl, že před svým zatčením stěžovatel hodlal koupit dva obchodní domy za částky 338 856 000 Kč a 236 000 000 Kč a že se zavázal ke splátkám ve výši 150 000 000 Kč.

32. Dne 4. března 1994 stěžovatel podal stížnost, kterou dodatečně zdůvodnil dne 15. března 1994. Tvrdil, že neexistuje nebezpečí, že se bude vyhýbat trestnímu řízení, a že činy, které mu jsou kladeny za vinu, nejsou spojeny s žádnými nepříznivými následky.

33. Dne 15. dubna 1994 Vrchní soud stěžovatelovu stížnost zamítl. Konstatoval, že stanovení výše peněžité záruky k propuštění z vazby je v pravomoci soudu.

34. Dne 21. října 1994 městský soud zamítl další stěžovatelovu žádost o propuštění na svobodu. Dne 19. prosince 1994 Vrchní soud toto rozhodnutí potvrdil. Soudy konstatovaly, že stěžovatel je německý státní občan s četnými kontakty v zahraničí. Soud dále konstatoval, že stěžovatel má stále ještě k dispozici jeden z obchodních domů, který hodlal koupit, ačkoliv důkazy nasvědčují tomu, že mu nepatří. Soudy pokládaly stěžovatelův věk a zdravotní stav za irelevantní pro své rozhodování o jeho žádosti o propuštění na svobodu. Podle názoru soudů byla stěžovatelova další vazba nezbytná ve smyslu § 67 písm. a) a c) trestního řádu.

35. Dne 10. ledna 1995 Městský soud zamítl další stěžovatelovu žádost o propuštění z vazby. Soud konstatoval, že stěžovateli hrozí vysoký trest odnětí svobody a že je cizím státním příslušníkem, který přesídlil do České republiky, aby se vyhnul trestnímu řízení v Německu, a také stále ještě využívá jeden z obchodních domů v Praze, který podle rozsudku soudu prvního stupně z téhož data (viz odst. 51) nabyl podvodem.

36. Dne 15. března 1995 Vrchní soud zamítl stěžovatelovu stížnost proti tomuto rozhodnutí. Vrchní soud nepokládal záruku ve výši 10 miliónů Kč a písemný slib, že neuprchne, který stěžovatel nabídl, za dostatečně záruky za konkrétních okolností případu.

37. Dne 22. května 1995 a dne 22. srpna 1995 stěžovatel opět požádal o propuštění na svobodu a nabídl záruku ve výši 10 miliónů Kč.

38. Žádosti zamítl Obvodní soud pro Prahu I dne 2. června a dne 22. srpna 1995. Dne 28. června a dne 24. listopadu 1995 městský soud zamítl stěžovatelovy stížnosti proti těmto rozhodnutím. Soudy pokládaly stěžovatelovu vazbu za nezbytnou ve smyslu § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Uvedly také, že v případě propuštění by stěžovatel musel být držen ve vydávací vazbě před vydáním do Německa a že české úřady by musely vrátit stěžovateli jakoukoliv záruku jím složenou.

39. Ve dnech 3. a 7. listopadu 1995 podal stěžovatel další žádost o propuštění z vazby, kterou městský soud zamítl dne 16. ledna 1996. Dne 2. května 1996 stěžovatel podal stížnost proti tomuto rozhodnutí. Vrchní soud stížnost zamítl dne 14. května 1996 z důvodů podobných důvodům uváděným dříve.

40. Dne 24. června 1996 stěžovatel opět požádal o propuštění na svobodu. Žádost zamítl Vrchní soud dne 17. července 1996.

C. Trestní řízení proti stěžovateli

41. Dne 8. října 1993 byl stěžovatel seznámen s výsledky vyšetřování. Stěžovatel prohlásil, že nemá žádné další návrhy týkající se dokazování a souhlasil s předáním spisu prokurátorovi.

42. Dne 21. října 1993 Městská prokuratura v Praze podala u Městského soudu v Praze na stěžovatele žalobu pro trestný čin podvodu. Navrhla, aby městský soud vyslechl deset svědků a přijal další písemné důkazy jí předložené.

43. Ve svých podáních ze dnů 26. října a 22. listopadu 1993 stěžovatel žádal městský soud, aby provedl další důkazy.

44. Dne 5. listopadu 1993 stěžovatel požádal městský soud o svůj výslech a dne 15. února 1994 o výslech svědka.

45. Ve dnech 18. listopadu 1993, 15. února 1994 a 11. dubna 1994 stěžovatel žádal soud, aby nařídil předložení odborných posudků.

46. Ve dnech 8. a 9. listopadu 1993 a 21. dubna 1994 stěžovatel předložil městskému soudu další důkazy.

47. Dne 16. února 1994 si stěžovatel stěžoval místopředsedovi městského soudu na průtahy v řízení.

48. Dne 26. května 1994 městský soud nařídil hlavní líčení na dny 28. a 29. června 1994. Jednání bylo zahájeno, ale poté odročeno na 22. srpna 1994, protože městský soud pokládal za nutné vyslechnout další svědky a provést další důkazy. Z podobných důvodů bylo jednání odročeno na 9. září a 21. října 1994.

49. Dne 22. listopadu 1994 stěžovatel namítal podjatost soudců projednávajících jeho případ. Stěžoval si také, že řízení trvá nepřiměřeně dlouho.

50. Dne 23. listopadu 1994 městský soud odmítl námitku podjatosti. Dne 19. prosince 1994 Vrchní soud zrušil rozhodnutí, protože nebylo uvedeno správně příslušné ustanovení zákona, ale potvrdil věcnou správnost rozhodnutí.

51. Dne 10. ledna 1995 městský soud odsoudil stěžovatele pro podvod k trestu odnětí svobody v trvání osmi let a k vypovězení z České republiky.

52. Dne 17. února 1995 se stěžovatel odvolal.

53. Dne 15. března 1995 Vrchní soud zrušil rozsudek městského soudu. V odůvodnění uvedl, že městský soud nezjistil a nevzal v úvahu všechny relevantní skutečnosti případu, že nesprávně uplatnil zákon a že jeho rozsudek je nejasný. Vrchní soud na závěr uvedl, že je třeba provést další rozsáhlé dokazování, a vrátil případ městskému státnímu zástupci k došetření.

54. Dne 17. července 1995 podal ministr spravedlnosti z podnětu stěžovatele stížnost pro porušení zákona proti rozhodnutí Vrchního soudu.

55. Dne 14. září 1995 Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 15. března 1995 v té části, ve které byla věc vrácena státnímu zástupci. Nejvyšší soud byl téhož názoru jako Vrchní soud, že soud prvního stupně nezjistil všechny relevantní skutečnosti a že jeho rozsudek byl nejasný. Shledal však, že Vrchní soud nestanovil dostatečně nedostatky rozsudku soudu prvního stupně. Nejvyšší soud poukázal podrobně na skutkové a právní chyby a další nedostatky v rozsudku městského soudu a nařídil tomuto soudu, aby doplnil důkazy v souladu s jeho pokyny a ve věci znovu rozhodl.

56. Dne 16. ledna 1996 městský soud vynesl nový rozsudek, ve kterém opět odsoudil stěžovatele za podvod. S ohledem na věk stěžovatele a jeho zdravotní stav snížil trest odnětí svobody na pět let a nařídil vypovězení stěžovatele z České republiky.

57. Ve svém rozsudku městský soud konstatoval, že stěžovatel způsobil škodu 1 573 551 DEM tím, že v průběhu jednání o prodeji dvou obchodních domů v Praze, z nichž jeden skutečně získal a užíval až do 10. ledna 1995, vystavil záruku, kterou prodávající nemohl realizovat v souladu s příslušnými ustanoveními kupní smlouvy.

58. Stěžovatel se odvolal s tím, že se nedopustil žádného trestného činu.

59. Dne 31. července 1996 Vrchní soud potvrdil rozsudek městského soudu. S ohledem na stěžovatelův věk a zdravotní stav snížil trest odnětí svobody na tři a půl roku s tím, že vazba se od délky trestu odečte.

D. Řízení před Ústavním soudem ČR a ostatní relevantní skutečnosti

60. Dne 11. května 1993 ministr spravedlnosti vyhověl žádosti německých úřadů o vydání stěžovatele do Německa a dále rozhodl odložit vydání až do ukončení trestního řízení se stěžovatelem v České republice.

61. Dne 25. listopadu 1994 podal stěžovatel ústavní stížnost proti rozhodnutí městského soudu ze dne 21. října 1994, týkajícímu se zamítnutí jeho žádosti o propuštění na svobodu (viz odst. 34 výše). Ústavní soud stížnost odmítl dne 25. ledna 1995.

62. Dne 1. dubna 1996 podal stěžovatel další ústavní stížnost, ve které napadl rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. března 1996 v souvislosti s rozhodnutím Vrchního soudu ze dne 12. února 1996, týkajícím se prodloužení jeho vazby (viz odst. 17 a 19 výše).

63. Dne 15. října 1996 Ústavní soud tuto ústavní stížnost zamítl.

II. Přílušné domácí právo

64. Až do 31. prosince 1993 měla relevantní ustanovení trestního řádu toto znění:

„§ 67

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jsou-li tu konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu,

a) že uprčne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stále bydliště nebo hrozí-li mu vysoký trest,

b) že bude působit na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo

c) že bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“

Ustanovení § 68 stanoví, že vzít do vazby lze toliko osobu, které bylo sděleno obvinění. O vazbě rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno též skutkovými okolnostmi případu.

Podle § 72 odst. 2 má obviněný právo kdykoliv žádat o propuštění na svobodu.

O takové žádosti musí být neodkladně rozhodnuto. Byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li v ní jiné důvody, opakovat až po uplynutí čtrnácti dnů od právní moci rozhodnutí.

Podle § 73a odst. 1 a 2 má soud právo propustit na peněžitou záruku osoby držené ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. a) nebo c) trestního řádu. Výše peněžitě záruky, která se v takovémto případě pohybuje mezi 10 000 a 1 000 000 Kč, se určí s ohledem na majetkové poměry obviněného, povahu spáchaného činu a výši způsobené škody.

65. Po 1. lednu 1994 zůstala relevantní ustanovení trestního řádu v zásadě stejná.

Ustanovení § 67 bylo mírně upraveno pod písm. b) tak, že dovoluje vazbu, kdyby „se obviněný pokoušel působit na svědky nebo spoluobviněné dosud soudem nevyslechnuté nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání“.

Ustanovení § 71 odst. 1 stanoví, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyřizovat vazební věci přednostně a s největším urychlením.

Ustanovení § 73a odst. 1 a 2 stanoví, že osoby držené ve vazbě podle § 67 písm. a) nebo c) trestního řádu mohou být propuštěny na peněžitou záruku.

Mínimální částka složená na záruku je 10 000 Kč, skutečnou částku stanoví soud jako dříve s přihlédnutím k poměrům obviněného a okolnostem případu.

66. Podle § 381 odst. 2 trestního řádu, který byl v platnosti po celou dobu trvání řízení, soud vezme do vazby osobu, s jejímž vydáním do ciziny byl dán souhlas. V takovýchto případech soud není vázán vazebními důvody uvedenými v § 67 trestního řádu.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

67. Vláda žádala Soud, aby rozhodl, že skutková podstata případu nezakládá porušení Úmluvy.

68. Stěžovatel žádal Soud, aby konstatoval porušení článku 5 § 3 a článku 6 § 1 Úmluvy a přiznal mu spravedlivé zadostiučnění podle článku 41 Úmluvy.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 5 § 3 Úmluvy

69. Stěžovatel tvrdí, že jeho pobyt ve vazbě byl nepřiměřeně dlouhý a že měl být propuštěn během řízení. Dovolává se přitom článku 5 § 3 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením § 1 písm. c) tohoto článku, má právo být souzen v přiměřeně lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotčená osoba dostaví k přelíčení.“

A. Právo být souzen v přiměřeně lhůtě

1. Období, které musí být vzato v úvahu

70. Soud může podle článku 5 § 3 zkoumat délku stěžovatelovy vazby od 23. dubna 1993 do 10. ledna 1995, tj. od okamžiku, kdy byl vzat do vazby pro účely trestního řízení, vedeného proti němu v České republice, do vynesení prvního rozsudku městského soudu. Může také zkoumat stěžovatelovu vazbu od 15. března 1995 do 16. ledna 1996, tj. od okamžiku, kdy Vrchní soud zrušil první rozsudek městského soudu, až do vyne-

sení jeho druhého rozsudku (viz rozhodnutí ve věci B. v. Rakousko ze dne 28. března 1990, Série A, č. 175, str. 15 – 16, § 39). Podle toho vazba, která má být posouzena, trvala dva roky, šest měsíců a osmnáct dní.

2. Přiměřenost délky vazby

71. Stěžovatel namítá, že vnitrostátní soudy nezískaly dostatečné důkazy, které by zakládaly důvodné podezření, že spáchal trestný čin. Podle jeho názoru vnitrostátní orgány nevěnovaly projednávání jeho případu řádnou péči.

72. Vláda tvrdí, že důvody, o něž se opírala příslušná rozhodnutí, byly dostatečné a že vazba nepřekročila maximální délku přípustnou podle českých zákonů. Vláda je toho názoru, že právo stěžovatele na soudní řízení v přiměřené lhůtě nebo propuštění během řízení, zaručené článkem 5 § 3 Úmluvy, bylo respektováno.

73. To, zda je přiměřené, aby obviněný zůstal ve vazbě, musí být v každé věci posuzováno podle její konkrétní povahy. Pokračování vazby může být v daném případě ospravedlněno pouze tehdy, jestliže zjevně existuje veřejný zájem, který – nehlédě na presumpci nevinu – převáží nad právem na osobní svobodu.

Na prvním místě přísluší vnitrostátním soudním orgánům, aby posoudily okolnosti pro a proti existenci takového imperativního zájmu a aby je vyložily ve svých rozhodnutích týkajících se žádostí o propuštění. V podstatě na základě důvodů uvedených v těchto rozhodnutích a rovněž na základě skutečností uvedených stěžovatelem v jeho stížnostech musí Soud rozhodnout, zda došlo nebo nedošlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy.

Trvání důvodného podezření, že zatčená osoba spáchala trestný čin, je *conditio sine qua non* zákonnosti prodlužované vazby, ale po uplynutí určité doby již nepostačuje. Soud musí potom stanovit, zda další důvody uváděné soudními orgány nadále opravňují další zbavení svobody. Tam, kde tyto důvody jsou „relevantní“ a „dostatečné“, musí Soud také zjistit, zda příslušné vnitrostátní orgány vedly řízení se „zvláštní péčí“ (viz mimo jiné rozhodnutí ve věcech Assenov v. Bulharsko ze dne 28. října 1998, Reports of Judgements and Decisions 1998–VIII, str. 3300, odst. 154, a W. v. Švýcarsko ze dne 26. ledna 1993, Série A, č. 251–A, str. 15, odst. 30).

74. Soud konstatuje, že obvinění vznesená proti stěžovateli vycházela ze skutečností, že stěžovatel vystavil dva šeky znějící na 891 412 DEM a 682 139 DEM jako záruku při jednání o prodeji dvou obchodních domů a že prodávající nebyl s to šeky inkasovat, protože byly nekryté. Za těchto okolností se Soud domnívá, že bylo důvodné podezření, že stěžovatel spáchal trestný čin.

75. Při zdůvodňování oprávněnosti prodlužování vazby se vnitrostátní soudy opíraly ve svých rozhodnutích o závažnost obvinění, o nebezpečí, že bude ztíženo dosažení účelu trestního stíhání, kdyby byl stěžovatel propuštěn, a to vzhledem k jeho pravděpodobnému vydání do Německa v souvislosti s jeho dalším trestním stíháním, a o nebezpečí, že se stěžovatel bude vyhýbat trestnímu řízení a bude pokračovat v trestně činnosti.

76. Co se týče rizika, že se stěžovatel bude vyhýbat trestnímu řízení, vnitrostátní soudy uváděly zejména, že stěžovatel již dříve uprchl, aby se vyhnul trestnímu řízení v Německu, že má četné obchodní kontakty v zahraničí a že mu hrozí poměrně vysoký trest odnětí svobody. Podle názoru Soudu toto zdůvodnění je „dostatečné“ a „relevantní“ a převažuje argumenty uváděné stěžovatelem.

77. Když Soud dospěl k tomuto závěru, nepokládá za nutné zkoumat ostatní důvody pro stěžovatelovu vazbu, o něž se opíraly vnitrostátní soudy.

78. Co se týče vedení řízení vnitrostátními soudy, Soud zejména konstatuje, že uběhlo více než osm měsíců mezi podáním obžaloby a prvním jednáním před městským soudem dne 28. června 1994. Tato doba jako taková se nejeví jako nadměrná, protože během ní se městský soud musel zabývat několika stěžovatelovými požadav-

ky na další dokazování, přestože na konci vyšetřování stěžovatel výslovně prohlásil, že nemá žádné další návrhy v tomto ohledu.

79. Městský soud však následně třikrát odročil další jednání, aby umožnil další dokazování, v důsledku čehož vynesl svůj první rozsudek až po dalších šesti měsících.

80. Vrchní soud zrušil rozsudek ze dne 10. ledna 1995 s odůvodněním, že městský soud nezjistil a nevzal v úvahu všechny relevantní skutečnosti případu, nesprávně aplikoval zákon a že jeho rozsudek je nejasný. Přes zásah Nejvyššího soudu k urychlení řízení, městský soud vynesl svůj druhý rozsudek až dne 16. ledna 1996, tj. deset měsíců po zrušení svého prvního rozsudku.

81. Za těchto okolností Soud konstatuje, že vedení řízení nebyla věnována „zvláštní péče“.

82. Tím došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy v důsledku nepřiměřené délky stěžovatelovy vazby.

B. Odmítnutí propuštění stěžovatele z vazby na peněžitou záruku

83. Stěžovatel tvrdí, že odmítnutím propustit ho na peněžitou záruku české soudy porušily jeho práva zaručená článkem 5 § 3 Úmluvy.

84. Vláda tvrdí, že odmítnutí peněžité záruky nabídnuté stěžovatelem bylo slučitelné s požadavky článku 5 § 3 Úmluvy.

85. Soud konstatuje, že během relevantního období české soudy odmítly stěžovatelovu nabídku složit peněžitou záruku až do 15 miliónů Kč, protože jí nepokládaly za dostatečnou záruku, že se dostaví k řízení před soudem. V jednom případě městský soud projevil ochotu propustit stěžovatele, vzhledem k jeho zdravotnímu stavu, po složení částky 30 miliónů Kč. Ve svém rozhodnutí městský soud uvedl, že stěžovatel vydal dva nekryté šeky v celkové částce rovnající se 28 400 000 Kč, že před svým zatčením hodlal koupit dva obchodní domy za 338 856 000 Kč a 236 000 000 Kč a že se zavázal k jejich zaplacení ve splátkách po 150 000 000 Kč.

86. Po přezkoumání okolností případu se Soud domnívá, že ani opakované odmítání propustit stěžovatele na peněžitou záruku, ani případné stanovení záruky ve výši 30 miliónů Kč, s ohledem na rozsah stěžovatelových finančních transakcí, neporušilo stěžovatelova práva podle článku 5 § 3 Úmluvy (na rozdíl od rozhodnutí ve věci *Neumeister v. Rakousko* ze dne 27. června 1968, Série A. č. 8, str. 40, § 14).

87. Soud dále konstatuje, že i kdyby byl stěžovatel propuštěn na peněžitou záruku, musel by být v každém případě znovu zadržen a vzat do vazby až do doby jeho vydání do Německa, že jakákoliv částka složená jako záruka by mu musela být vrácena a že by nemohl být vydán, dokud neskončilo trestní řízení před českými soudy (viz odst. 38, 60 a 66 výše).

88. Na základě výše uvedeného Soud konstatuje, že v důsledku odmítnutí propustit stěžovatele na peněžitou záruku nedošlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy.

II. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

89. Stěžovatel dále tvrdí, že trestní řízení proti němu trvalo neúměrně dlouho. Dovolává se článku 6 § 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána soudem ... který rozhodne o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. Období, které musí být vzato v úvahu

90. Trestní řízení proti stěžovateli bylo zahájeno dne 14. dubna 1993, kdy byl obviněn z podvodu, a skončilo dne 31. července 1996, kdy Vrchní soud vydal konečné rozhodnutí. Podle toho trvalo období, které je třeba vzít v úvahu, tři roky, tři měsíce a sedmnáct dní.

B. Přiměřenost délky řízení

91. Přiměřenost délky řízení je třeba posuzovat podle specifických okolností každého případu s ohledem na kritéria vytvořená judikaturou Soudu, zejména složitost případu, stěžovatelovo chování a chování příslušných státních orgánů (viz rozhodnutí ve věci *Pélessier a Sassì v. Francie* ze dne 25. března 1999, který bude zveřejněn v úředních zprávách Soudu, § 67).

I. Názory stran předložené Soudu

92. Stěžovatel tvrdí, že jeho případ nebyl složitý a že v něm docházelo k neodůvodněným průtahům, zejména v řízení před městským soudem.

93. Vláda tvrdí, že případ byl složitý, že stěžovatel přispíval k délce řízení v prvním stupni výkonem svých práv a že ze strany českých orgánů nedošlo k žádným neodůvodněným průtahům.

2. Hodnocení Soudu

94. Podle názoru Soudu případ nebyl obzvláště složitý.

95. Co se týče chování stěžovatele, to přispělo k délce řízení mezi jiným tím, že vznášel četné návrhy na další dokazování mezi vznesením obžaloby a prvním líčením před městským soudem, přestože na konci vyšetřování výslovně prohlásil, že nemá žádné další návrhy v tomto ohledu. Dále, mezi 23. listopadem a 19. prosincem 1994 se soudy dvou stupňů musely zabývat stěžovatelovou žádostí o vyloučení soudců městského soudu.

96. Ohledně chování vnitrostátních orgánů, Soud nenalezl žádné podstatné období nečinnosti, za které by státní orgány odpovídaly. Během posuzovaného období byl případ dvakrát zkoumán soudy dvou stupňů. Jednání se konala v přiměřených intervalech a byla odročována pouze tehdy, když bylo nezbytné provést další dokazování.

97. Soud konstatoval, že dne 15. března 1995 Vrchní soud zrušil rozsudek městského soudu ze dne 10. ledna 1995, protože byl nejasný. To bylo částečně napraveno rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 14. září 1995, které vedlo k urychlení řízení.

98. Soud opakuje, že požadavek „přiměřené lhůty“ stanovený článkem 6 § 1 je třeba rozlišovat od téhož požadavku stanoveného článkem 5 § 3 (viz rozhodnutí ve věci *Stögmüller v. Rakousko*, rozsudek ze dne 10. listopadu 1969, Série A, č. 9, str. 40, § 5). S ohledem na okolnosti případu jako celku Soud konstatuje, že řízení netrvalo nepřiměřeně dlouhou dobu.

99. Nedošlo tedy k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

III. Uplatnění článku 41 Úmluvy

100. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Peněžité škoda

101. Stěžovatel žádal částku 939 000 DEM jako náhradu ušlého zisku. Dále žádal částku 78 513 162,39 Kč jako náhradu za to, že obchodní dům, který byl v relevantní době jeho vlastnictvím, se dostal v důsledku jeho pobytu ve vazbě do konkursu.

102. Vláda pokládala tyto nároky za neodůvodněné.

103. Soud konstatuje, že délka stěžovatelovy vazby byla započítána do trestu, který mu byl uložen. Za těchto okolností i kdyby existovala příčinná souvislost mezi zjištěným porušením článku 5 § 3 Úmluvy a částkami požadovanými stěžovatelem, musí být žádost na náhradu peněžité škody zamítnuta (viz rozhodnutí ve věci Muller v. Francie ze dne 17. března 1997, Reports of Judgements and Decisions 1997-II, str. 391, § 54).

B. Nepeněžité škoda

104. Stěžovatel tvrdil, že jeho zdravotní stav se zhoršil v důsledku podmínek jeho vazby a žádal náhradu ve výši 500 000 DEM.

105. Vláda tvrdila, že stěžovateli byla během jeho vazby poskytována adekvátní zdravotní péče a pokládá jeho požadavek za přemrštěný.

106. Soud se domnívá, že stěžovatel utrpěl nepeněžitou újmu, která není plně kompenzována zjištěním porušení článku 5 § 3 Úmluvy. Na spravedlivém základě soud přiznává stěžovateli částku 10 000 DEM.

C. Náklady a výlohy

107. Stěžovatel žádal částky 2 622 758,40 Kč a 32 750 DEM jako náhradu nákladů a výloh během řízení před vnitrostátními soudy a později před orgány Úmluvy.

108. Vláda namítala, že požadavky stěžovatele jsou nadměrné a že zahrnují i náklady nesouvisející s trestním řízením a vazbou.

109. Soud připomíná, že k tomu, aby náklady mohly být zahrnuty do částky přiznané podle článku 41 Úmluvy, musí být prokázáno, že byly skutečně a nutně vynaloženy a že jsou co do výše přiměřené (viz mimo jiné rozhodnutí ve věci Nikolova v. Bulharsko¹⁾ ze dne 25. března 1999, které bude uveřejněn v úředních zprávách Soudu, odst. 79).

110. V tomto případě značná část nárokovaných nákladů právních zástupců se týkala stěžovatelovy obhajoby proti obvinění z trestních činů ve vnitrostátních soudních řízeních a jeho stížnosti na údajnou nespravedlnost řízení, kterou Soud prohlásil za nepřijatelnou. Tyto honoráře nepředstavují náklady nezbytně vynaložené na pokus o nápravu porušení Úmluvy, které Soud zjistil podle článku 5 § 3 Úmluvy. S ohledem na relevantní okolnosti a na základě spravedlivého posouzení Soud přiznává stěžovateli částku 10 000 DEM.

D. Úroky v případě opožděné úhrady

111. Podle informace, které má Soud k dispozici, je oficiální úroková míra platná v České republice v době přijetí tohoto rozsudku 10 % ročně.

¹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit XIX/99. Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31195/96, str. 24.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy v důsledku délky trvání stěžovatelovy vazby,
2. Potvrzuje, že nedošlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy v důsledku odmítnutí propustit stěžovatele na záruku,
3. Potvrzuje, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.
4. Potvrzuje, že
  - a) žalovaný stát má zaplatit stěžovateli do tří měsíců od doby, kdy rozsudek nabude právní moci, tyto částky:
    - (i) 10 000 (deset tisíc) DEM za nepeněžitou újmu,
    - (ii) 10 000 (deset tisíc) DEM jako náhradu nákladů a výloh.
  - b) po dobu od vypršení uvedené lhůty až do vyrovnání bude platit jednoduchá úroková míra ve výši 10 % ročně.
5. Odmítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a podle ustanovení 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu vyhlášeno v písemné formě dne 25. dubna 2000.

S. DOLLÉOVÁ
tajemnice

J. – P. COSTA
předseda

Rejstřík
rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu
k ročníku 2000 (VI.)
Výběru z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ve věci

- Athanassoglou a další versus Švýcarsko	XXIV/2000, str. 2
- Bergens Tidende a další versus Norsko	XXIV/2000, str. 17
- Č. versus Česká republika	XXIII/2000, str. 19
- Fressoz a Roire versus Francie	XXII/2000, str. 2
- Hood versus Spojené království	XXII/2000, str. 16
- Iatridis versus Řecko	XXI/2000, str. 16
- K. a další versus Česká republika	XXIII/2000, str. 11
- Matthewsová versus Spojené království	XXI/2000, str. 30
- P. versus Česká republika	XXIV/2000, str. 37
- Rekvényi versus Maďarsko	XXI/2000, str. 2
- Š., s. r. o., versus Česká republika	XXIII/2000, str. 2
- Waite a Kennedy versus Německo	XXII/2000, str. 30

Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourg

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera

Nakladatelská redakce: JUDr. Karel Havlíček, Jaroslav Šprongl

Sazba: Ivana Šteflová

Tisk: EPAVA, Chválkovická 5, 773 00 Olomouc

Index 47 301

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000 (LII).

Přílohový sešit XXIV, ročník přílohových sešitů – VI. z 15. 11. 2000.

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha.

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera.

Adresa redakce: 657 37 Brno, Burešova 20, tel.: 05/41321237.

Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.

Rozšiřuje, objednávky předplatného přijímá a informace o prodeji a odběru podává

Nakladatelství ORAC, s. r. o., 130 52 Praha 3, Vinohradská 184.

Administrace Nakladatelství ORAC: tel.: 02/6713 2177, fax: 02/6713 2134,

e-mail: orac@its.cz; www.orac.cz

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Přeprava Praha, čj. 722/96, dne 21. 2. 1996.